

Inhoud

Van het bestuur	90
Bij de foto's op het omslag.....	90
In memoriam Bep Dwars.....	91
Rectificaties	91
Oproep:.....	91
Vogelman.....	92
Vogelringstation Oud Valkeveen voorjaar 2014.....	93
Graseters in de westelijke Eempolders in de periode oktober tot en met december	95
Dutch Bird Fair 2014	97
Gaai, vogel van het jaar 2014	98
Paul van der Poel en de klapekster	102
Zwanendans	105
Bijzonder experiment bij de Waterleidingplas.....	106
Nieuwe kansen voor de huiszwaluw in de Hilversumse Meent	108
Zo maar een zondagavond op het IJmeer.....	110
Op de grens van Drenthe en Groningen	111
Een uiltje knappen?.....	114
Vogelwerkgroep naar Centraal Bulgarije, ...	116
1000-soortendag in het Gooi 16/17 augustus 2014.....	119
Overzicht ledenmutaties:.....	120
Ontvangen literatuur.....	123
Programma.....	126
De favoriete vogelplek van Paul Keuning	128
<i>Wat zien ik?</i>	118

Van het bestuur

Juun de Boer

Onze voorzitter, Piet Spoorenberg, zit in Frankrijk. Hij houdt zich daar ongetwijfeld bezig met diepgaand onderzoek naar allerlei bijzondere vogels ter plaatse! Daarom deze keer een voorwoordje **namens** de voorzitter. Want zoals vaak zijn er binnen onze bloeiende vereniging altijd wel een paar onderwerpen die extra aandacht verdienen.

Deze keer bijvoorbeeld een ook voor onze club bijzondere dag: 25 april. Twee van onze leden, Jelle Harder en Gert Bieshaar werden die dag vanwege hun geweldige inzet voor de natuur geëerd met een koninklijke onderscheiding!

Tijdens een feestelijke bijeenkomst op het gemeentehuis van Hilversum werd Jelle door burgemeester Broertjes lovend toegesproken en benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Jelle is niet alleen zeer actief voor de Vogelwerkgroep maar ook al jaren lang voor tal van andere organisaties, zoals de Gooise Atletiekclub, Goois Natuurreservaat, Landschap Noord-Holland en noem maar op. Hij laat het nooit alleen bij woorden, het zijn vooral de daden

die opvallen: de vogelvoorzieningen bij de RWZI Huizen, zijn enorme bijdrage voor de bescherming van de ijsvogel, regionaal en landelijk enz..

En dan Gert, ook zo'n doener. Burgemeester Benthem van Eemnes, had berekend dat Gert zo'n 30.000 uur aan de weidevogels moet hebben besteed in de afgelopen 29 jaar. Van jongs af aan is ook Gert actief binnen veel organisaties waaronder de Weidevogelwerkgroep van onze Vogelwerkgroep natuurlijk, de Agrarische Vereniging Ark en Eemland en Natuurmonumenten. Het is vooral ook de manier waarop Gert met de boeren van Eemland samenwerkt die groot respect afdwingt. Dat straalt ook af op zijn 'maten' Frits During en Hein de Zwart, zoals de burgemeester zei. Gert is benoemd tot lid in de Orde van Oranje-Nassau.

Het bestuur heeft uiteraard namens de Vogelwerkgroep gezorgd voor bloemen en felicitaties. Die felicitaties doen we hier graag nog eens over. Gert en Jelle, van harte proficiat, vooral ook namens de vogels!! We hopen dat jullie nog jaren met dit mooie werk door zullen gaan!

Bij de foto's op het omslag

Bertus van den Brink:

"In het westelijke Rhodopegebergte ligt de Trigrad Kloof. Tussen enorme kalkstenen wanden en diepe afgronden waar met geweld het water zijn weg omlaag zoekt, komen we uiteindelijk via een zeer smalle weg aan bij de plaats waar de rotskruiper voorkomt. Met telescopen en verrekijkers zoeken we de indrukwekkende wand af om hem te ontdekken, maar helaas, we zien de vogel niet.

In kleine groepjes zoeken we een dag later opnieuw en dan ontdekt Ben Tieland het vogeltje aan de overkant tegen de rotswand. Door de telescopen is prachtig te zien hoe zijn rode vleugels oplichten bij iedere beweging, maar op zo'n grote afstand is hij niet te fotograferen. Dan vliegt de rotskruiper op om aan onze kant van de tunnel even tegen de wand te kruipen. Rennend door de tunnel kom ik nog net op tijd om een paar foto's maken."

Bert Roelofs:

"Deze roodstuitzwaluw zat iets ten noord-westen

van het Bulgaarse Krumovgrad samen met een maatje langdurig de veren te poetsen precies bij onze parkeerplek langs een sowieso zeer vogelrijk landweggetje (ooievaar, zwarte ooievaar op nest, Spaanse mus, scharrelaar, blonde tapuit, Balkansperwer

op nest, Aziatische steenpatrijs en overvliegende valse gier) langs de rivier Krumovitza. Nog nooit eerder zag ik dit prachtige en kleurrijke vogeltje zo mooi."

In memoriam Bep Dwars

Op 24 mei jl. is, na een langdurige ziekte, op de leeftijd van 71 jaar Bep Dwars overleden. Zij is lid geweest van de Vogelwerkgroep vanaf de oprichting.

In en buiten het bestuur was zij na haar benoeming vanaf 1971 een enorme steunpilaar. Als bestuurslid algemene zaken is Bep door de diverse besturen altijd beschouwd als het geweten van de vereniging. Sterker nog, ze was het schaap met de vijf poten, dat ook buiten het bestuur nog talloze andere activiteiten ontplooidde in de Vogelwerkgroep. Op haar kon altijd een beroep worden gedaan. Als dank voor haar enthousiaste en zeer grote inzet is zij in 2002 tijdens een buitengewone ledenvergadering benoemd tot erelid. Daarbij ontving zij als extra blijk van waardering een speciaal ontworpen penning. Bep was het eerste lid aan wie dit ereteken is overhandigd. De penning is bedoeld voor leden die, wat aard en duur betreft, een bijzondere prestatie hebben geleverd. Op de Algemene Ledenvergadering van maart 2011 trad zij terug uit het bestuur, waarbij zij aangaf dat dit niet een teken was om op haar lauweren te gaan rusten.

Bep deed enkele decennia mee aan broedparentellingen van huiszwaluwen in het onderzoekgebied van de Vogelwerkgroep. Hiermee stopte zij, nadat haar ziekte dit niet meer toeliet. Verder werkte zij mee aan zeer veel uiteenlopende andere vogelonderzoeken.

Zij heeft een bijdrage geleverd aan het boek Vogels tussen Vecht en Eem, waarin zij enkele bladzijden wijdde aan het wel en wee van de Kievit.

Met het heengaan van Bep verliezen wij iemand die altijd klaar stond voor anderen en voor wie niets te veel was.

Dick A. Jonkers

Rectificaties

Als drager van zowel een bril als baard had ik beter moeten weten. In mijn artikel in het vorige nummer (De Korhaan, jrg. 48 nr. 2 pag. 67) maak ik melding van een brilgrasmus nabij de Natuurbrug bij Hilversum. Oplettende lezers maakten mij opmerkzaam op mijn vergissing: het betrof een baardgrasmus. Excuus! Carel de Vink

De foto op pagina 61 van hetzelfde nummer van De Korhaan is niet van de hand van Paul van der Poel. De foto is gemaakt door Guus van der Poel, die met deze foto de maximale omvang van de mussenpopulatie in zijn tuin aan het eind van het broedseizoen laat zien. Een vergissing van de redactie.

Oproep

Wist u dat de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag ook bijna alle nummers van De Korhaan in haar archief bewaart? De jaargangen na 2003 ontbreken?

Vraag: wie heeft de jaargangen vanaf nummer 3 2003 nog thuis liggen en wil ze tijdelijk afstaan, zodat ze gedigitaliseerd kunnen worden?

Ook de volgende oudere uitgaven ontbreken in het Koninklijk archief:

- 1967, de nummers 1 en 3
- 1969, de nummers 1, 4 en 5
- 1995 nummer 2
- 1999 nummer 5 t/m 2002 nummer 1

Neem even contact op met Paul Keuning – Stam 26 – 1275 CJ Huizen, ☎ 035 – 5268281

In ons archief bevinden deze nummers zich ook allemaal.. Het zijn ingebonden jaargangen; zonde om ze voor dit doel stuk te snijden!

Vogelman

Soms komt het wel eens voor dat je door een bekende in een gezelschap van mensen die helemaal niets hebben met vogels wordt voorgesteld met: 'Dit is nu de vogelman of -vrouw'. Kennelijk is er dan wel gepraat eens over de wijze waarop die zich bezighoudt met vogels. Wat de betekenis is van de naam die daar dan aan vast zit, moet men maar raden.

Onlangs gebeurde dit ook weer eens bij mij en toen kwam de vraag bij me op, wat iemand zou tegenkomen wanneer hij naar de verklaring zou gaan zoeken van die naam. Die zou niet gevonden worden in het standaardwerk hiervoor, het Groot woordenboek der Nederlandse taal, ook wel de dikke van Van Dale genoemd. De betekenis van vogelkoopman, vogelhouder, vogelliefhebber wordt wel geduid, maar vogelman, ho maar! Vogelaar wel; daarmee werden vroeger vogelvangsters aangeduid. Tegenwoordig wordt dit woord ook wel gebruikt voor iemand die zich uit liefhebberij bezighoudt met het observeren van vogels.

Het etymologisch woordenboek van Van Dale bracht evenmin uitkomst. Toen maar gezocht op het veelgeprezen internet naar de resultaten uit de online Nederlandstalige encyclopedieën. Daarin staat dat vogelman duidt op een beroep. Officieel zijn het, voor zover ik weet, mannen die zich op civiele of militaire vliegvelden bezighouden met het verjagen van vogels. Dit om te voorkomen dat deze gevleugelde dieren een aanvaring krijgen met vliegtuigen, waardoor ze kunnen neerstorten.

Toch nog maar even doorgezocht en daar verscheen de 'vogelman'. Er blijkt een website te zijn die heet 'Over de vogelman'. Daarop beschrijft iemand zijn ervaringen met het kweken van vogels.

Dé bekende vogelman was Robert Franklin Stroud, een Amerikaanse, gewelddadige crimineel, die in de vorige eeuw een langdurige gevangenisstraf uitzat op het eiland Alcatraz in de baai van San Francisco. Daar ontwikkelde hij zich tot een algemeen erkend vogelaar. Door de speelfilm *Birdman of Alcatraz* (1962) werd hij wereldwijd bekend.

Bont maakte de vogelman het, die met die naam de media haalde, door te beweren dat hij op eigen kracht had rondgevologen met zelf vervaardigde vleugels. Hij werd ontmaskerd toen

duidelijk werd dat hij een computeranimatie had rondgestuurd.

Vogelman slaat ook op de titel van het gelijknamige boek van de Engelse auteur van thrillers Mo Hayder. Het gaat over een seksuele seriemoordenaar.

De vogelman bij Rano Kau op Paaseiland betreft de afbeelding van een cultfiguur op een rots. De vogelman was hier degene die de jaarlijkse competitie om het leiderschap won, waarbij hij onder meer een ongeschonden ei van een bonte stern moest terugbrengen naar een ceremoniële plek.

Nog iemand die 'vogelman' werd genoemd was een circa vijftig jaar oude man, zittend op een bankje in het zonnige maar ijskoude 'Washington-square-park' in New York. Hij had een kapotte spijkerbroek aan en droeg een jas die bedekt was met duivenpoep en had een hoed op zijn hoofd om zich te beschermen tegen de harde snavels van de duiven. Met zo'n persoon wil men toch ook niet geassocieerd worden wanneer anderen je als vogelman bestempelen. Eigenlijk geldt dat eveneens voor de meeste andere gevonden betekenissen.

Het zou goed zijn als er een lemma vogelman of -vrouw wordt opgenomen in de woordenboeken, waarmee recht wordt gedaan aan wat ze in feite zijn. Vogelman/vogelvrouw: persoon die zich op gepassioneerde wijze bezig houdt met de studie en bescherming van wilde vogels.

Penlijster

Vogelringstation Oud Valkeveen voorjaar 2014

Rudy Schippers

Nadat wij in het laatste rapport lieten weten nog steeds bezig te zijn met de vergunningsprocedure is er uiteindelijk goed nieuws te melden. De Gedeputeerde Staten van Noord-Holland gaven een vergunning af om te mogen ringen binnen het Natura-2000 gebied bij Oud Valkeveen. Ook kwam op 23 april de vergunning binnen van de gemeente Naarden waarmee de ringkeet op het dijkje aan het verlengde van de Zuiderzeeweg geplaatst kon worden. Hiermee zijn we eindelijk in staat om in samenwerking met Staatsbosbeheer een optimale vangbaan te creëren.

Meteen al bij de eerste vangsten op 6 april werden wij welkom geheten door een groot aantal tjiftjaffen, waarvan een aantal het jaar daarvoor als jonge vogel was geringd op Oud Valkeveen. Een van de tjiftjaf vrouwtjes die vorig jaar op Oud Valkeveen broedde heeft hier ook in 2014 een nest gemaakt. Ook vingen wij die dag een paartje baardmannen waarvan het vrouwtje in de daaropvolgende week al op eieren broedend werd aangetroffen. Vorig jaar hadden wij geen broedende baardmannen dus dat was een mooi begin.

Nachttegaal Foto: Folkert de Boer

De twee nachtegalen die ons op 20 april toezongen werden de week daarna versterkt met nog drie andere mannetjes. Hoeveel daarvan verder zijn getrokken of vervangen door anderen, is niet helemaal duidelijk, maar uiteindelijk bleven er binnen ons gebied vier paar nachtegalen over. Daar kregen wij drie vrouwtjes en drie mannetjes van in de netten. Een van die mannetjes bleek geringd en bij het nagaan van de gegevens van vorig jaar bleek het dezelfde vogel te zijn die ons vorig jaar bij de ringkeet op Oud Valkeveen toezong. Op 15 juni konden wij de eerste twee jonge nachtegalen van een ring voorzien.

Jonge nachtegaal Foto: Folkert de Boer

Afgezien van de bovengenoemde nachtegaal waren wij ook dit jaar weer getuige van het feit dat veel lange afstandstrekkers na verloop van tijd terugkeren naar de plaats waar ze geboren zijn. Zo vingen wij diverse kleine karekieten terug, die wij in voorgaande jaren in de handen hadden, waaronder een kleine karekiet die in 2007 op Oud Naarden geringd was. Ook diverse tuinfluiters, zwartkoppen en bosrietzangers bleken oude bekenden te zijn.

Afgezien van de soorten die in dit gebied broeden, hadden wij dit voorjaar nog enkele minder algemene gasten, zoals een mannetjes paapje met een prachtige oranje borst, die op 18 mei in het net zat en een grote karekiet die zich wel liet zien, maar niet liet vangen. Wel vingen we enkele appelvinken, die net als veel andere vogels uit de omgeving naar de waterkant komen om te drinken.

Wanneer we een vogel gevangen hebben, wordt er naast het aanbrennen of bekijken van een ring ook een aantal andere handelingen verricht voordat wij hem weer loslaten. We hebben bijvoorbeeld de mogelijkheid om de conditie te beoordelen en vooral in de nazomer kunnen we kijken naar de rui. In het voorjaar willen we graag weten of het een mannetje of een vrouwtje betreft. Dat kunnen we zien door op zijn/haar onderbuik te blazen waardoor de cloaca zichtbaar wordt. In de winter of het vroege voorjaar is dat niet te beoordelen maar zodra de vogels seksueel actief worden is aan de stand van de cloaca te zien wat het is. In de winter en het vroege voorjaar is de onderbuik volledig bevederd, maar bij vrouwtjes en bij broedende mannetjes verdwijnen veel van die veertjes zodra de eieren gelegd zijn. Zo'n broedvlek is duidelijk begrensd bij het begin van het broeden en gerimpeld wanneer er jonge vogels in het nest zitten. Middels tussen-

stadia kunnen we een goede inschatting maken of de vogel nog op de eieren zit en wanneer de broedvlek dicht groeit weten we dat de jongen zijn uitgevlogen.

De kleine karekiet is veruit de meest talrijke soort van de rietlanden langs het Gooimeer en ook hier zien we dat dit gebied tijdens de eerste periode vooral als doortrekstation fungeert. De kleine karekiet die we op 20 april bij Oud Valkeveen uit de netten haalden bleek de eerste van het jaar te zijn die in Nederland geringd werd. Pas vanaf eind mei / begin juni, wanneer het groene riet voldoende hoog is, wordt er een begin gemaakt met de bouw van hun nesten. Voor die tijd krijgen we voornamelijk vogels in handen die nog niet seksueel actief zijn, in tegenstelling tot de meeste andere trekvogels, die spoedig nadat ze hier zijn gearriveerd beginnen met hun nestbouw. Zo konden wij op 1 juni 55 kleine karekieten bekijken waarbij het van 39 (71%) niet mogelijk bleek om met zekerheid vast te stellen of het een mannetje of vrouwtje betrof. Er waren toen dertien mannetjes die we wel konden onderscheiden en drie vrouwtjes, waarvan er een op eieren zat te broeden en twee die net begonnen waren met de eileg. Dit beeld, waarbij er veel meer mannetjes dan vrouwtjes lijken te zijn, wordt waarschijnlijk beïnvloed door het feit dat vrouwtjes op of vlakbij het nest blijven, terwijl mannetjes vrij rondvliegen en dus meer in de netten belanden.

Het warme en vochtige weer van de week daarna zorgde voor een omslag met slechts 14 van de 78 kleine karekieten (18%) die nog niet duidelijk seksueel actief waren. De 44 mannetjes en 20 vrouwtjes die we op 8 juni in de netten kregen bleken wel allemaal actief.

Bij soorten zoals zwartkop en tuinfluiter lossen de mannetjes en vrouwtjes elkaar af tijdens het

broeden. Dit weerspiegelt zich ook in een veel betere balans tussen het aantal gevangen mannetjes en vrouwtjes die we bij kleine karekieten en veel andere soorten zien.

Het slechte weer van begin mei veroorzaakte veel sterfte bij net geboren vogels, omdat de ouders niet in staat bleken om voldoende voedsel te vinden. Ook op Oud Valkeveen zagen we dat vogels, waaronder een aantal tjiftjaffen en winterkoninkjes, omstreeks half mei begonnen aan een tweede broedsel. De jongen die later geboren werden hadden het een stuk beter. Op 1 juni hadden we al jonge merels en zanglijsters, roodborstjes, winterkoninkjes, tjiftjaffen, rietgorzen, een jonge blauwborst, heggenmus en boomkruiper, diverse jonge zwartkoppen en matkoppen en daarnaast heel veel pimpelmezen, die zich tegoed deden aan de luizen in het jonge riet.

Het bovenstaande verslag gaat over de periode tot half juni maar wanneer u belangstelling heeft in de laatste gegevens van ons ringstation dan kunt u die wekelijks zien op www.trektellen.nl/trektelling.asp?telpost=524. Gegevens van de afgelopen jaren zijn te vinden op de website van de vogelwerkgroep www.vwggooi.nl onder het hoofdje van het vogelringstation.

Mocht er een vraag zijn over het bovenstaande of het werk van het Vogelringstation het Gooi in zijn algemeenheid dan kunt u een mailtje sturen naar vrs.hetgooi@gmail.com

Mededeling Vogelringstation het Gooi No. 16

*De wiewaal werpt keer op keer
gepolitoerde lasso's uit.
Zo glad, zo helder en zo luid
hij fluit zoals een jongen fluit
en ik kijk op, daar gaat hij weer!
Het lijkt wel of ik nog zo pas
een vangbaar meisje was.*

*M. Vasalis, uit: 'De oude kustlijn'
Uitg. Van Oorschoot, Amsterdam*

Graseters in de westelijke Eempolders in de periode oktober tot en met december

Jan Mooij

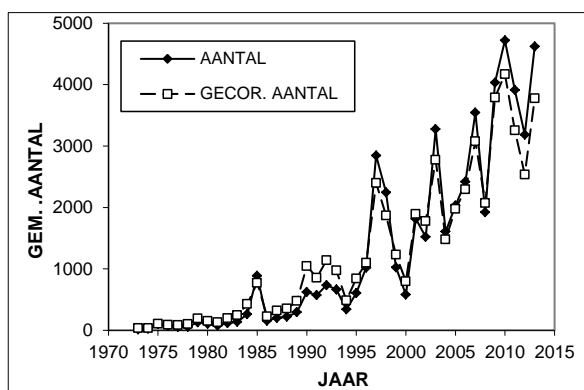
In oktober beginnen de aantallen winterganzen weer op te lopen. Met name de kolgans is tegenwoordig vaak al in oktober in flinke aantallen aanwezig. De groei van het gras wordt duidelijk minder, maar er is nog een flinke voorraad aanwezig op het veld. In de loop van november nemen de aantallen ganzen nog toe, maar tegenwoordig stagneren ze in december. Voor 2000 namen de totale aantallen in december zelfs af.

Grauwe gans

Foto: Frans van Lier

De totale aantallen zijn weergegeven in figuur 1. De aantallen zijn weer genormaliseerd op het aantal grauwe ganzen dat evenveel eet. Zie voor de details het artikel over de periode januari-maart (Mooij 2013c).

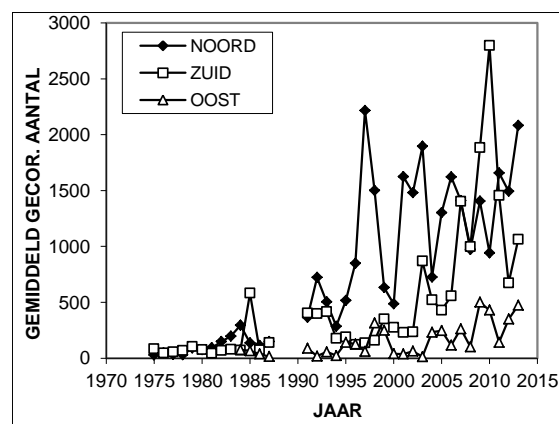

Figuur 1. Gemiddeld aantal en gecorrigeerd aantal graseters in oktober-december per telling per jaar.

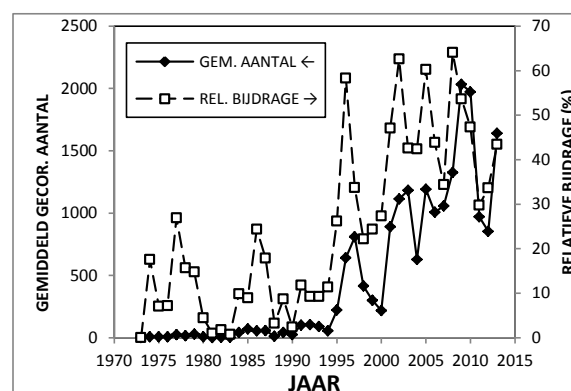
Zoals in alle periodes zien we een enorme toename van de aantallen, waarbij wel relatief grote slingeringen optreden. De laatste jaren suggereren een zekere stabilisatie. Dit kan toeval zijn,

want er zijn eerder zulke periodes voorgekomen. Het lijkt onwaarschijnlijk dat gebrek aan voedsel een rol gaat spelen, want in januari en februari zijn veel grotere aantallen aanwezig. Het lijkt niet aannemelijk dat het gras in de eerste maanden van het jaar sneller groeit dan in de laatste.

Figuur 2 geeft de verdeling over de telgebieden. Rond 1995 stijgen de aantallen in telgebied Noord plotseling sterk, waarna ze in grote lijnen (met enorme variaties) constant lijken te blijven. In Zuid en de Oostmeent begint de stijging pas rond 2003. De dichtheid was tot 2005 ook het hoogst in Noord. Na 2005 is de dichtheid in de andere telgebieden stabiel gebleven.

Figuur 2. Gemiddeld gecorrigeerd aantal graseters voor de verschillende deelgebieden in oktober-december per telling per jaar.

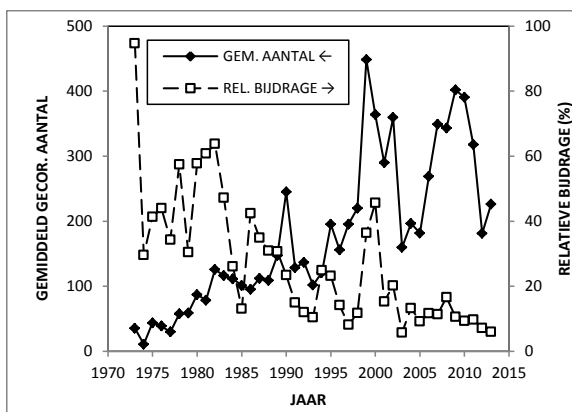

Figuur 3. Gemiddeld gecorrigeerd aantal grauwe ganzen per jaar oktober-december en de relatieve bijdrage aan het totaal aantal graseters, beide per jaar.

Figuur 3 laat zien dat de grauwe gans pas vanaf 1995 in redelijke aantallen voorkomt. Rond die

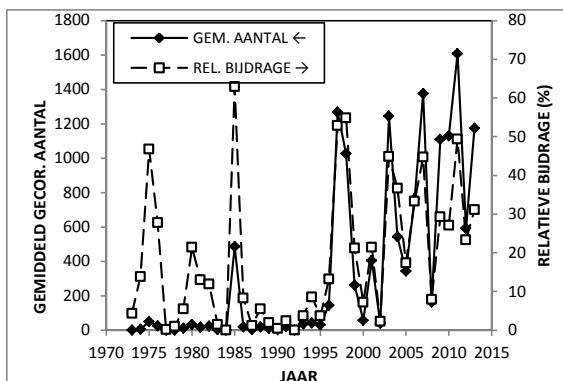
tijd nemen deze soort sterk toe. Omdat de aantallen sterk schommelen is het moeilijk om een trend vast te stellen, maar het lijkt er op dat de aantallen de laatste jaren stagneren.

Na 2000 is het aandeel van de grauwe gans ongeveer 50%, waarmee hij voor het laatste kwartaal de belangrijkste soort is. De aantallen zijn het hoogst in het telgebied Noord, maar de laatste jaren is de dichtheid in de veel kleinere Oostermeent het hoogst. Tot 2005 namen de aantallen tot half november toe, om daarna weer te dalen. Sinds ongeveer 2005 blijven de aantallen na half november gemiddeld gelijk.

Figuur 4. Gemiddeld gecorrigeerd aantal knobbeelzwanen per jaar in oktober-december en de relatieve bijdrage aan het totaal aantal graseters, beide per jaar.

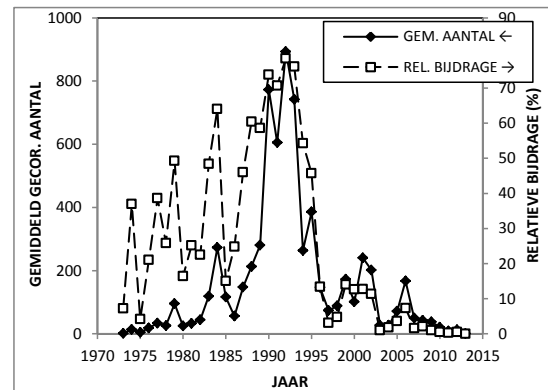
De grafieken voor de knobbeelzwaan lijken op het eerste gezicht tegenstrijdig. De aantallen nemen in de loop der jaren toe terwijl de relatieve bijdrage juist daalt. De verklaring is natuurlijk dat de aantallen van de andere soorten nog veel sneller stijgen. De hoge pieken rond 2005 en 2010 worden veroorzaakt door grote groepen die in sommige jaren wel en in andere niet voorkomen.

Figuur 5. Gemiddeld gecorrigeerd aantal kolganzen per jaar in oktober-december en de relatieve bijdrage aan het totaal aantal graseters, beide per jaar.

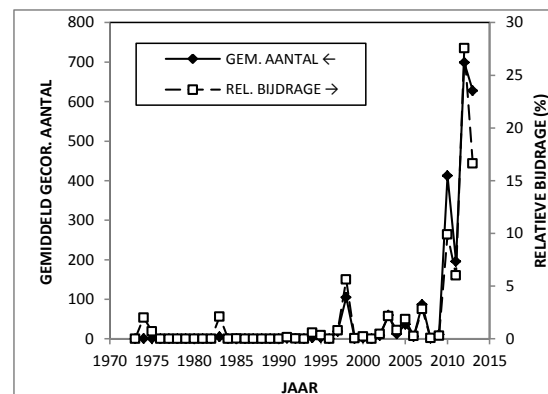
De aantallen kolganzen nemen vanaf 1997 plotseling sterk toe. Opvallend is dat daarna de aantallen, als we afzien van een dip rond 2000,

ongeveer constant blijven. De variatie tussen de jaren is wel heel groot. Een deel van de gemiddelde toename komt doordat de kolganzen steeds vroeger aankomen. Tegenwoordig nemen de aantallen gedurende oktober toe om daarna gemiddeld min of meer constant te blijven. Tot 2005 kwamen de kolganzen vooral voor in telgebied Noord. Daarna zijn ze in Zuid sterk toegenomen, waardoor de aantallen nu gemiddeld vergelijkbaar zijn. In de Oostermeent zie we meestal maar relatief kleine aantallen.

Figuur 6. Gemiddeld gecorrigeerd aantal kleine zwanen per jaar in oktober-december en de relatieve bijdrage aan het totaal aantal graseters, beide per jaar.

De kleine zwaan is de soort die de grootste veranderingen heeft meegemaakt in de tijd. In het begin van de tellingen zagen we ze nauwelijks. Halverwege de jaren tachtig begon een toename, die in de eerste helft van de jaren negentig piekte bij gemiddeld ongeveer 900 exemplaren. In die tijd maakten de kleine zwanen tot 80% van de totale bijdrage uit. Daarna begon een afname en tegenwoordig zijn er weer bijna geen kleine zwanen.

Figuur 7. Gemiddeld gecorrigeerd aantal brandganzen per jaar in oktober-december en de relatieve bijdrage aan het totaal aantal graseters, beide per jaar.

De laatste jaren neemt de brandgans sterk toe. De grotere aantallen komen aan vanaf november, maar ook in oktober zijn er tegenwoordig een

aantal aanwezig. Verreweg de meeste brandganzen verblijven in telgebied Noord. Het relatieve aandeel van de brandgans is in ongeveer tien jaar van verwaarloosbaar naar 25% gestegen.

De nijlgans en de Canadese gans zijn in de loop van de tijd ook toegenomen, maar in de drie laatste maanden van het jaar was hun bijdrage nooit groter dan enkele procenten. Andere soorten zijn alleen incidenteel aanwezig.

Referenties

Cramp S. and Simmons (eds.) 1977 The Birds of the Western Palearctic. Vol 1. Oxford University Press, Oxford

Mooij, J. 2006. De Knobbelzwaan in de Eempolders. De Korhaan 40(1) 11-12.

Mooij, J. 2008. De Grauwe Gans in de westelijke Eempolders. De Korhaan 42(3) 56-57.

Mooij, J. 2010. Het voorkomen van de Kolgans in de westelijke Eempolders. De Korhaan 44(5) 161-162.

Mooij, J. 2013a. Het voorkomen van de Brandgans in de westelijke Eempolders. De Korhaan 47(2) 60-61.

Mooij, J. 2013b. Graseters in de westelijke Eempolders. De Korhaan 47(4) 145-147.

Mooij, J. 2013c. Graseters in de westelijke Eempolders in de periode januari tot en met maart. De Korhaan 47(5) 145-147.

Mooij, J. 2014. Graseters in de westelijke Eempolders in de periode april tot en met juni. De Korhaan 48(1) 7-9.

Dutch Bird Fair 2014

Op 23 en 24 augustus 2014 vindt de Dutch Bird Fair weer plaats. De Dutch Bird Fair is met stip het allergrootste openlucht natuurfestival in Nederland en wordt op een van de mooiste denkbare locaties georganiseerd..., in het prachtige natuurgebied de Oostvaardersplassen bij Lelystad!

Een duurzame bijdragen aan natuurbeleving

De Dutch Bird Fair wil vooral een duurzame bijdrage leveren aan de natuurbeleving binnen dit prachtige gebied. Om dit mogelijk te maken wordt er elk jaar, in nauw overleg met Staatsbosbeheer, het zogenaamde 'Fair Doel' gekozen. Dit doel wordt gerealiseerd met een deel van het entreegeld. Met dit bedrag kan een doel geheel of gedeeltelijk worden bekostigd. Voorwaarde voor dit doel is dat het zoveel mogelijk invulling geeft aan het doel van de Dutch Bird Fair. En dat is natuurlijk zoveel mogelijk mensen dichterbij de natuur te brengen.

Fair Doel 2014

Een specifieke groep mensen die vooral naar de Oostvaardersplassen komt is die van de vogelaar. Samen met de enorme groep fotografen die zich

dagelijks in het natuurgebied bevinden zijn deze twee groepen de groepen die veel gebruik maken van observatiehutten, kijkschermen en andere voorzieningen in de Oostvaardersplassen. Een aantal daarvan zijn dringend aan groot onderhoud toe.

Wigbels Eiland

Voor het observatiepunt 'Wigbels Eiland' is onderhevig aan verval. En dat is erg jammer, omdat juist dit één van de meest aantrekkelijke observatiepunten binnen het gebied is. Voor het punt foerageren regelmatig groepen ganzen, verschillende eendensoorten en steltlopers. Daarnaast zijn hier vaak de grazers van het gebied te bewonderen. Het observatiescherm dient nodig te worden aangepast aan de eisen van de huidige tijd. En natuurlijk rolstoel- en scootmobielvriendelijk te worden gemaakt. Om dit voor elkaar te kunnen krijgen, is door de organisatie van de Dutch Bird Fair en Staatsbosbeheer besloten om het aanpassen vervangen van dit observatiepunt te betitelen als 'Fair Doel 2014'.

Zie voor meer informatie de website

Gaai, vogel van het jaar 2014

Dick Jonkers & Fred van Klaveren

Een korte terugblik op de waarnemingen van 1 januari tot half juni. Jullie hebben erg je best gedaan de waarnemingen met gedetailleerde gegevens door te sturen. Waarvoor veel dank! Uit de meldingen zijn leuke conclusies te trekken, waarop we nog nader zullen terug komen. Toch moeten we nu even kort door de bocht zijn. Na de vakantie komen we uitgebreider terug op onze aandachtsoort. In de eerste plaats willen de waarnemers natuurlijk weten welke gegevens er tot nu toe zijn verzameld.

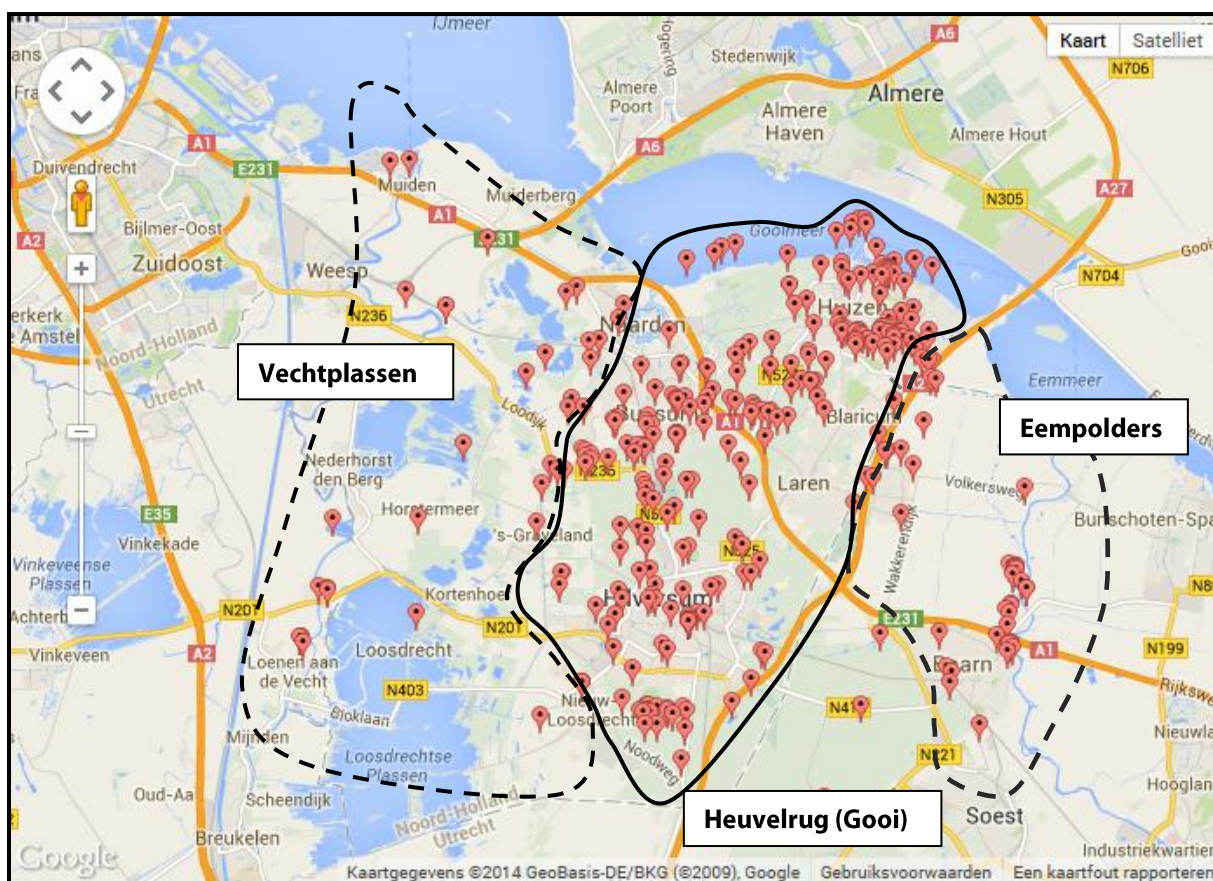
Tussenstand

Tot 15 juni jl. zijn 587 waarnemingen verwerkt. Deze gegevens zijn afkomstig van de website van de Vogelwerkgroep (vwggooi.nl) en van waarneming.nl (<http://gooi.waarneming.nl>).

Verspreiding

Uit 22 plaatsen zijn waarnemingen gemeld, die zijn verwerkt in figuur 2. Een aantal waarnemingen had voor ons een onbekende

herkomst; zet daarom steeds de plaatsnaam of gemeente in het invulveld. In figuur 1 is te zien waar de meeste waarnemingen vandaan komen (bron: Google voor vwggooi.nl). De meeste waarnemingen komen uit het Gooi, dat op het zandige deel ligt van de Heuvelrug. Dit gebied behaalde goud 89,2%. De Vechtplassen waren goed voor zilver met 5,6% en de Eempolders kwamen op brons met 5,1%.

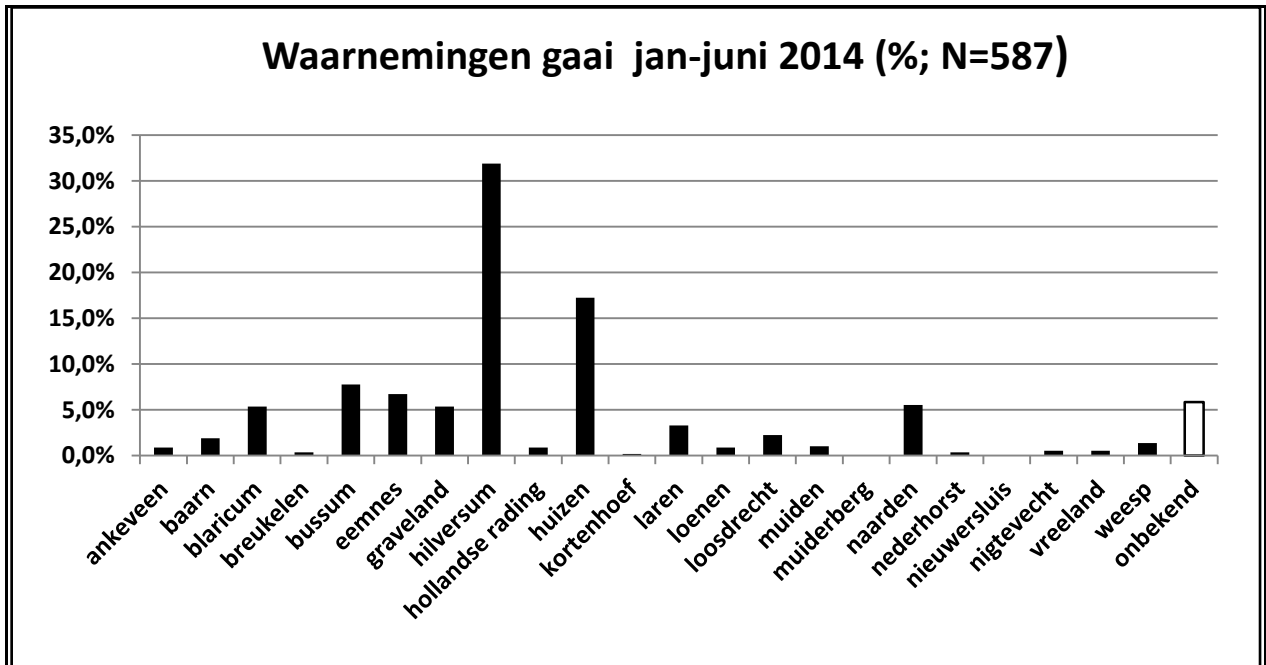
Figuur 1. Verdeling van waarnemingen van de gaai van 1 januari 2014 tot 15 juni 2014 over het werkgebied (bron: Google).

We zien ook hoe nu na bijna een half jaar de verdeling over de plaatsen in ons werkgebied is. Weet u nog: het was spannend of er meer gaaien

buiten het stedelijke gebied zouden worden waargenomen gedurende de lente dan daarbinnen. Dat was echter niet het geval: in

natuurgebieden is 43,4% van de gaaien gezien en in meer stedelijk gebied 56,6%. Dat was vlak na de winter nog 65%, dus het percentage is binnen bebouwde gebieden is wel iets genivelleerd! Met kop en schouders steekt Hilversum uit boven de rest (figuur 2). In het vorige overzicht was dit nog 34,8%, nu 31,9%. Van de overige plaatsen vallen

de volgende op: Huizen (was 19,9%, nu 17,2%), Bussum (was 7,3%, nu 7,8%), Eemnes (was 9,6%, nu 5,7%), 's-Graveland (was 7,3%, nu 5,3%), en Blaricum (was 6,0%, nu 5,3%). Nieuw is Naarden (was 3,6%, nu 5,5%, een mooie 5^e plaats, zelfs boven 's-Graveland uit!). Al met al zijn het per plaats echter geen spectaculaire verschillen.

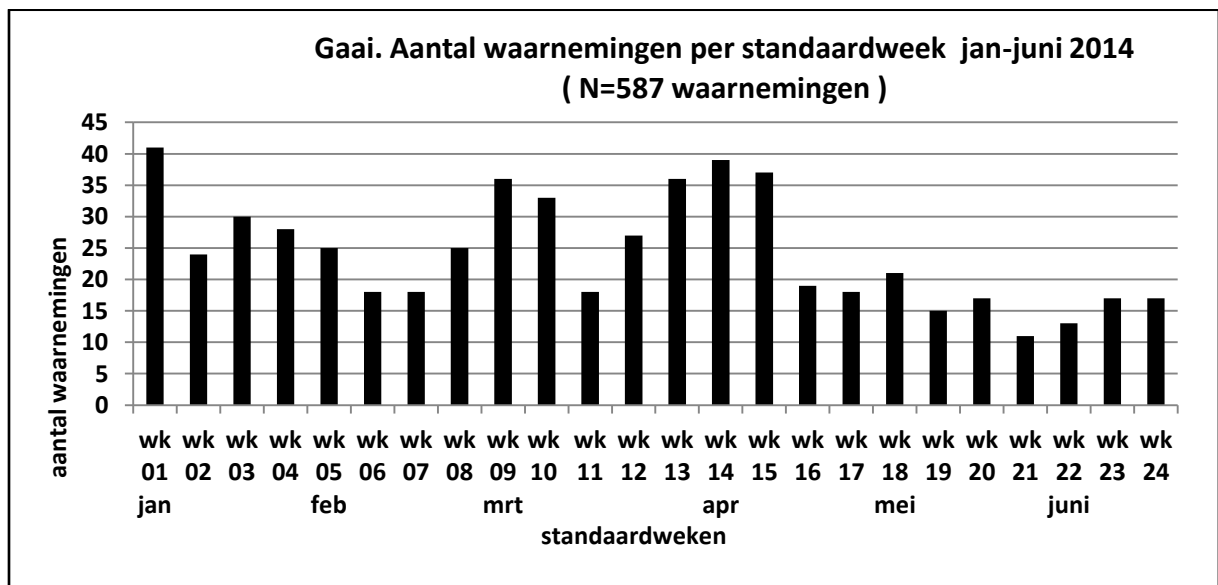

Figuur 2. Verdeling van waarnemingen van de gaai over de plaatsen in het werkgebied.

Patroon

Is er nog een patroon te ontdekken in de waarnemingen gedurende de standaardweken (weet u het nog: de eerste week waarin 1 januari valt is week 1)? Kijk hiervoor naar figuur 3. Daaruit valt op te maken dat de gaai zich in golven aan jullie heeft vertoond. Maart en april, met een klein

piekje in mei, laten zien dat de doortrek heeft plaatsgevonden (zie ook hieronder bij gedrag). De verwachting is, mede door het Wereldkampioenschap voetballen in juni, dat het aantal waarnemingen zal nivelleren of zelfs dalen gedurende een deel van die maand.

Figuur 3. Verdeling van de waarnemingen van de gaai over standaardweken van januari-juni 2014.

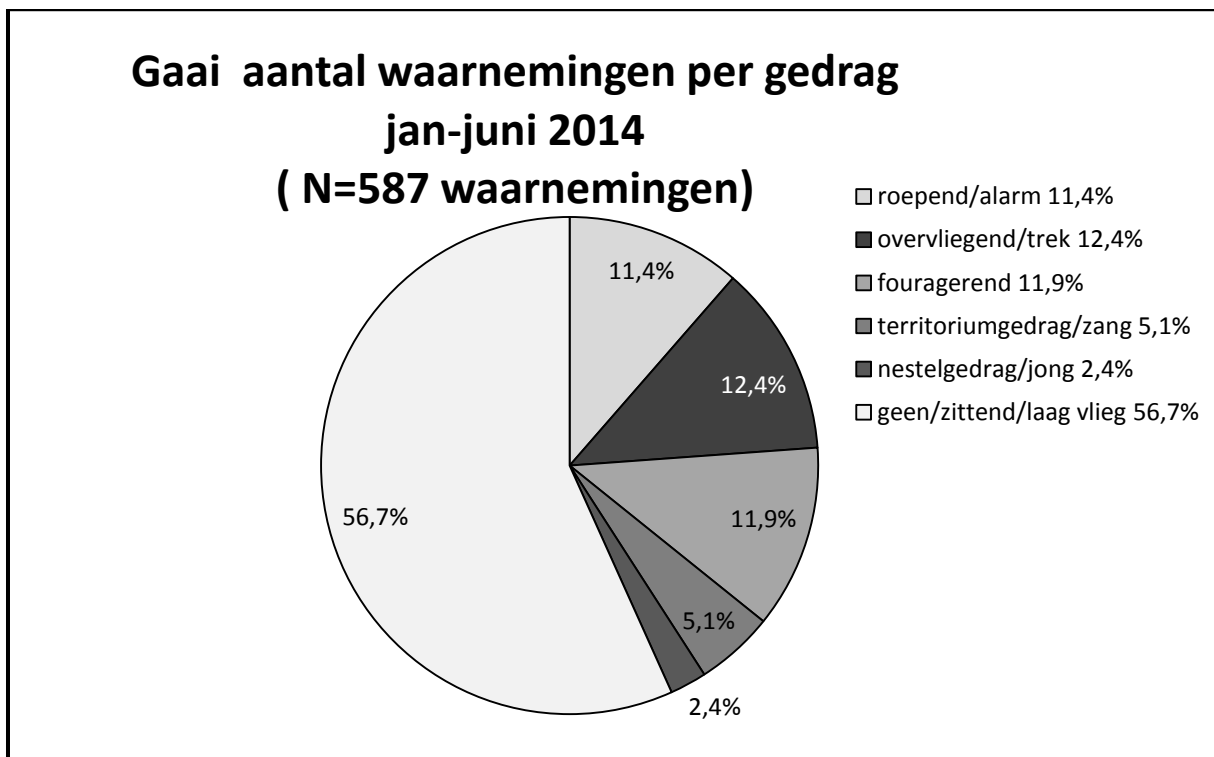
Daarna komt de zomer, met naar wat wij aanne-
men een verder afname. De jongen zijn uitgevlo-
gen en de vogels houden zich meer koest en
verborgen in het lover.

Daarnaast zal ook het aantal tellers uitdunnen,
want velen gaan op vakantie. De rest (de
blijvende tellers) moeten deze vakantiedip
natuurlijk wel compenseren en veel naar buiten
gaan! We zullen zien hoe dat uitpakt.

Gedrag

Wat hebben de gaaien zoal uitgespookt geduren-
de de afgelopen maanden van januari tot half
juni?

Dat is te destilleren uit een geweldige reeks
waarnemingen, die is samengebracht! Goed dat
jullie de moeite nemen ook het gedrag bij de
waarneming te vermelden. Desalniettemin is van
een aanzienlijk deel van de verzamelde waarne-
mingen (56,7%) niet of moeilijk uit te maken, wat
het belangrijkste gedrag was. Het overgrote deel
van deze taartpunt (figuur 4) ging over zittende
beesten (vooral in bomen en op de grond), laag
vliegende vogels en gaaien zonder noemens-
waardig gedrag. Probeer de volgende keer eens
goed te kijken en te luisteren, wat die gaaien nog
meer in hun mars hebben en vermeld dat ook bij
de waarnemingen.

Figuur 4. Gaaiengedrag.

Interessant zijn de grotere taartpunten. Zoals
voorspeld in de vorige Korhaan (Van Klaveren &
Jonkers 2014) is er nog een piek in het aantal
waarnemingen van overtrekkende gaaien waar-
genomen, door de terugtrek naar de broedgebie-
den in het oosten en noorden. Het betrof hier
minder beesten dan in februari en maart.

Waarschijnlijk zijn toen al veel gaaien huiswaarts
gegaan, vanwege het vroege voorjaar. Anderzijds
vallen trekkende gaaien niet altijd erg op, omdat
ze er vrij stiekem tussenuit piepen. In de herfst
kan dit anders verlopen, maar daar leest u nog
over in de volgende Korhaan.

Roepende dieren waren weer algemeen, maar de
gaaien waren stiller dan in de vorige ronde (was
34%, nu 11,4%). Zelfs het territoriumgedrag is

gedaald, ook als zang wordt meegeteld. Toch is
dat niet gek. Roepende gaaien zijn niet altijd
automatisch uit op een territorium, het baltsen
gebeurt ook in het geniep en beesten met een
nest zijn vaak heel stil. Er zijn verschillende
activiteiten waargenomen die met nestbouw te
maken hadden en er zijn half juni zelfs jongen
gezien. Blijf opletten op schimmige gasten en
probeer een nest te vinden, of vast te stellen of
een gaai in de buurt broedt. Dat kunnen verras-
sende en voor het werkgebied zelfs nieuwe
locaties zijn!

Een belangrijke taartpunt die over is duidt op het
foerageren. Veel waarnemingen stammen nog uit
de nawinter, maar er zijn daarna nog veel dieren
gezien die op de grond of in de bomen voedsel
zochten. Vanwege het broedseizoen werd

regelmatig melding gemaakt van alarmerende zangvogels, die gaaien in de buurt van hun nesten hadden ontwaard. De laatste pindanetjes en ander aangeboden voer zijn goeddeels verlaten en dat is maar goed ook. De natuur barst van het leven; gaaien zijn dol op meikevers, langpootmuggen, rupsen en andere grote insecten. Het is beter de vogels nu niet meer te voeren. Er is nu ruim voldoende voedsel. In de herfst zijn in de natuur weer bessen en noten te vinden.

Kunnen we al iets zeggen over aantallen broedende of territoriumhoudende gaaien in het werkgebied? Daar zullen we ons, met jullie waarnemingen de volgende keer over buigen. Wellicht dat we met deze gegevens zelfs een goed beeld kunnen krijgen van het aantal territoria in het Gooi en omstreken (zie ook Jonkers et al. 1987)!

De komende tijd zijn de gaaien druk met de opvoeding van de jongen, met foerageren en met de rui. Probeer nog de laatste nesten te vinden of jouw eigen eerste jonge gaaien! Straks kun je in

de vlieggebieden weer overal van die leuke blauwe gaaienveertjes vinden en soms zelfs slag- en armpennen. Dus blijf actief en alert en geef jouw waarnemingen met plaats en gedrag door! We komen hierdoor meer te weten over de gaai in ons werkgebied en wij maken er de volgende keer weer een mooi verhaal van.

Geraadpleegde literatuur

- Glutz von Blotzheim, U.N. & K. Bauer.** 1993. Handbüch der Vögel Mitteleuropas, Band 13/III, Passeriformes (4. Teil). AULA-Verlag, Wiesbaden.
- Jonkers, D. & F. van Klaveren.** 2014. Mijn naam is gaai! De Korhaan 48 (1): 10.
- Jonkers, D.A., R.A. Kole & J. Taapken.** 1987. Vogels tussen Vecht en Eem. Avifauna van het Gooi, de Vechtstreek en de Eempolders. Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken, Hilversum.
- Klaveren, F. van & D.A. Jonkers.** 2014. Gaai. Vogel van het jaar 2014. Korhaan 48 (2): 68-71.
- Roelofs, B, 2014. De gaai. De Korhaan 48 (1): 16.

Dank

Jan Roodhart, beheerteammedewerker van Natuurmonumenten Utrecht, bedankt de Vogelwerkgroep nogmaals voor de gesponsorde waterwielpompe. Hij schrijft het volgende:

"Het maakt mij altijd erg blij wat ik op zo'n plasdras perceeltje aan vogels zie en omdat dit voorrecht van betreding niet voor iedereen is wil u toch iets laten zien en mededelen over het succes van zo'n inrichting van een perceel 'gewoon grasland'.

Grutto (Eempolder) Foto: Bertus v.d. Brink

Vandaag met Dick Jonkers en mijn dochter Celine een alarmtelling uitgevoerd voor grutto en tureluur, daarbij ook het plas-dras perceeltje aan de Noord Ervenweg doorkruist. Behalve veel grutto's en tureluurs waren er ook diverse

eendensoorten aanwezig, zoals slobend, kuifeend, krakeend, zomer- en wintertaling en natuurlijk wilde eend. In dit plas-dras-gebied bevinden zich ook al meerdere jaren kluten, waarbij ik nu op een uitkomend nestje stootte.

Uitkomende eieren van de kluit Foto: Jan Roodhart

Deze kluit had zijn plekje gevonden, samen met nog enkele paren kluit, te midden van een groep broedende kokmeeuwen die hier dit jaar voor het eerst broeden en maar vast met 17 broedparen! Zoals u hoort, echt een super plekje voor onze vogels en daarom nogmaals: *bedankt!*"

Paul van der Poel en de klapekster

Carla van Lingen.

“Zij de prooien, ik de predator”

“De een is gek van ijsvogels, de andere kiest de oehoe en er zijn ook vogelaars die een zwak hebben voor de ekster. Ik ben gevallen voor de klapekster. Ik heb nog altijd goede hoop dat hij een keer hier in de tuin in de vijver komt badderen. Alle vogels uit de buurt zijn hier te vinden maar de klapekster nog niet.”

De stoel van Paul van der Poel stoel is zo geplaatst dat hij de tuin van de woning, waar Loes en hij regelmatig verblijven, kan overzien. De grote bonte specht komt langs, groenlingen, heggenmus-

sen, de eekhoorn zit op de voederplank. “Ik ben altijd in vogels geïnteresseerd geweest. Als klein jongetje van zeven liep ik via de Oude Haven naar de Hondenbrug op weg naar de Montessorischool aan de Schuttersweg in Hilversum. Daar probeerde ik de eenden te lokken door hun gekwaak na te bootsen.

Paul, een jonge vogelaar

Op de Schuttersweg nestelde een ekster die tevoorschijn kwam als ik hem imiteerde. Door de geluiden van de vogels na te doen heb ik ze echt leren kennen. Kinderen zijn er trouwens heel goed in om geluiden te horen die ze niet kennen. Als een kind gierzwaluwen hoort gieren en vraagt “wat is dit?” en de ouders gaan er niet op in dan zal dat kind het geluid uit z'n geheugen wissen. Vader of moeder vinden het niet belangrijk, dus we kunnen het vergeten.”

“Ik heb ze ook geprobeerd te tekenen maar dat is nooit goed gelukt, maar leuk vond ik het wel. Van mijn zakgeld kocht ik geen snoep, maar spaarde voor een verrekijker. Op mijn elfde heeft mijn vader er iets bijgelegd en kocht ik een verrekijker. Mijn eerste vogelboek kreeg ik cadeau: ‘Zien is kennen’. Ik ging alle vogels opschrijven die ik zag, want ja, een vogelwerkgroep waar je zoiets leerde was er nog niet. Mijn ouders wisten niet zo veel van vogels, dus ‘Zien is kennen’ was mijn vogelencyclopedie. Als ik het boekje doorbladerde waren het altijd de grauwe klauwier en de klapekster die me fascineerden. De klauwier stond afgebeeld met een gespietste meikever en de klapekster met een gespietste aardhommel en een hagedis in de snavel. Ik vond het intrigerend:

vogels die niet alleen hun prooi kunnen vangen, maar de buit vervolgens ook nog eens spietsen en bewaren.”

“De allereerste ontmoeting was op mijn twaalfde in de Kennemerduinen, waar we kampeerden. We zaten met de familie in de tent en ik hoor buiten een geluid dat ik nog nooit had gehoord: “Grauwe klauwier” riep ik en werd door mijn tante voor gek versleten. Heel voorzichtig deed ik de tent open en daar zat hij: de grauwe klauwier op een duindoorn voor de tent.”

Het verging Paul als vele vogelaars: je raakt als kind gefascineerd, gaat studeren, trouwen en werken en dan komt er minder van vogelen. In 1972 werd Paul lid van de Vogelwerkgroep en vanaf dat moment was hij ieder weekend in Ankeveen te vinden. Dat is nu ruim 40 jaar geleden. “Als ik een weekend oversloeg voelde het als een gemis. Na mijn pensioen verhuisde ik naar Huizen, dicht bij ‘mijn’ klapekster op de Tafelbergheide. Op een donderdag (27 februari) zei Loes: “Het is mooi weer, ik ga kijken of er hagedissen wakker zijn.” We besloten naar de Tafelbergheide te gaan, dan kon ik meteen op zoek naar de klapekster. Het was meteen raak. Hij was bezig met het vangen van een levendbarende hagedis die vervolgens werd gespietst, precies zoals het staat afgebeeld in ‘Zien is kennen’. Hij maakt hagedissen niet altijd eerst dood. Als ze zich dood houden, worden ze levend gespietst of

geklemd. Ik heb wel eens gehad dat ik een levendbarende hagedis 36 uur later nog levend aantrof.”

“Ik wilde toen alles van de vogel weten: het zoeken van prooien, de jachtmethode. Het is hard werken voor een klapekster. Omdat zijn klauwen niet goed genoeg ontwikkeld zijn, kan hij niet zoals een roofvogel iets vangen met zijn klauwen. Hij pakt zijn prooien met zijn snavel, vervolgens spietst hij ze, of klemt ze vast en trekt ze uit elkaar. Zo’n spietsplek is dus tegelijkertijd keuken en voorraadkast. In het voorjaar hangt het mannetje de prooien aan de rand van het territorium. Zo kan zijn uitverkorene zien dat ze met een goede partij te maken heeft. Als het klikt begint meneer met de nestbouw, geholpen door zijn gade. Vervolgens gaat hij nog lekkerdere prooien ophangen aan de rand van het territorium in de hoop ook de buurvrouw te verleiden. Met deze veelwijverij proberen ze hun genen veilig te stellen. De klapekster krijgt 5 tot 7 jongen. Je zult de jongen nooit horen bedelen. Ze worden gevoerd, maar ze blijven doodstil in hun nest. De ouders ruimen poep en braakballen secuur op, want ze zijn als de dood dat ze anders het nest verraden. Pas na het uitvliegen beginnen de jongen te roepen.”

“Zelf had ik dit fenomeen nooit gezien en ik ben toen op zoek gegaan naar de onderzoekers van dit gedrag. Zo kwamen Loes en ik in Polen terecht bij Dr. Martin Hromada, Slowaak en gepromoveerd bij professor Piotr Tryanowski. Met z’n vieren zijn we twee dagen op zoek geweest naar nesten. Hromada was bezig met een onderzoek naar de boreliabacterie (Lyme) bij teken die vaak op hagedissen voorkomen. Ik kon met mijn GPS alle voorraadkamers van de klapeksters lokaliseren en Hromada knipte voor zijn onderzoek de teentjes van de prooien die daar nog steeds hingen. Ik wacht nog op de resultaten van het onderzoek.”

De relatie tussen levendbarende hagedis en klap-

ekster is mooi meegenomen voor Loes en Paul. Loes onderzoekt hagedissen en die leiden weer naar de klapekster van Paul. Toeval? "Nee ik kende haar als zevenjarig klein meisje, daar keek ik niet naar om. Ze was een zusje van mijn schoolvriend en omdat zij tv hadden en wij niet, mocht ik bij hen naar voetbal kijken. Vele jaren later ontmoette ik haar weer op een verjaardag en zo ontdekte ik dat ze oog had voor de natuur en tja, dat scheidt een band. Het leuke is dat we een ander kijkbeeld hebben. Ik kijk omhoog, zij omlaag. Loes de prooi, ik de predator. Henk Strijbosch zei al: "Wat jullie hebben is uniek, om dat zo samen te doen."

De klapekster heeft Paul en Loes naar Hongarije gevoerd, naar Polen, de Brenne in Frankrijk; dat is ook een schitterend gebied. Afgelopen winter

waren ze op de Canarische eilanden. "Ik zag een foto van de Canarische woestijnklapekster. We zijn er vier weken op zoek geweest naar prooien, volgden de balts en jacht en hebben een prachtige tijd gehad. Ook daar zagen we het mannetje bezig met de bouw van het komvormig nestje. Mevrouw zat op een afstand toe te kijken."

"Het stapelvoedsel op de Tafelbergheide is de driehoornmestkever die vooral op de keutels van schapen en konijnen voorkomt. Die kever is actief van september tot april, precies in de koude periode dat de klapekster er ook is. Ze trokken door vanaf eind augustus, maar nu is dat door het veranderende klimaat oktober geworden. Vanaf begin september ga ik iedere dag even kijken of er al een klapekster is, maar de laatste jaren zijn heel mager. De laatste keer dat ik hem zag (1 oktober 2013) zat hij er met een hagedis in z'n bek.

De dag erna ben ik er heel vroeg heengegaan. Even over achten werd hij wakker, een grondige poetsbeurt volgde en ik zag hem om zich heen kijken alsof hij zich afvroeg: 'wat doe ik hier eigenlijk..? Even over negen vloog hij omhoog en ik heb hem daar nooit meer teruggezien."

Foto's: Paul van der Poel

Marc van Houten vond dat dit gedicht niet mocht ontbreken in het 'jaar van de gaai'.

Het doode gaaike

Daar treurde een vinkje bij haar gaaike dood,
En sprak: 'Kunt gij uw wieken niet bewegen,
Kunt gij niet staan? Nooit hebt ge zoo gezwegen...
Gij zijt mijn gaaike niet, dat vroolijk float!

Dit is geen vogel meer: hij schijnt ontbloot,
Van wenschen, en zoo rustig neêrgezegen,
Alsof hij, wat hij wenschte, hadd' verkregen,
En of hij lang gehoopt geluk genoot.'

-'Dood' (sprak een oude raaf) 'is uw genoot:
Nooit kust hij meer, nooit hoort ge meer zijn zangen.'-
Toen schreide 't vinkje: haar gemis was groot...

'Dank, had gij lief! 't Geluk heeft hij ontvangen,'
(Zei de ander) 'leven en verlangen vlood:
Gelukkig is, wie niets heeft te verlangen.'

Jacques Perk (1859-1881)

Uit: Gedichten. Bert Bakker, Amsterdam 1999.

Zwanendans

Evert Boeve

Een bijzondere gebeurtenis zorgt voor een bijzonder bericht.

Lang geleden heb ik een poosje gewerkt voor Bert Haanstra's film 'Bij de beesten af'. Hij bood mij F.10.000 voor een filmscene van baltsende zwanen. Ik had dat wel eens op afstand gezien, maar dan doen ze net als je er niet bij bent en ze zijn daar geen uren mee bezig. Dus dat is niet gelukt.

Kortgeleden, op een mooie ochtend, zitten mijn vrouw en ik buiten te ontbijten, komen er twee zwanen aanzwemmen. Vlak achter ons beginnen ze ineens aandacht voor elkaar te krijgen. Ze zagen ons niet eens zitten, ± 10 meter van ons vandaan begon de film zonder toestel. We konden niet meer opstaan. Zo mooi hadden we het nog nooit gezien. De copulatie eindigde met heel wonderlijke geluiden. Luidkeels zeiden ze tegen elkaar "Dat was lekker" en wij zeiden tegen elkaar "Dat was toch wel een bijzondere gave van de natuur om ons dat te laten zien." Veel geluk in nog geen vijf minuten.

Het zwanenverhaal kreeg een vervolg. Iedere ochtend ligt onze buurmanzwaan midden op de plas te waken. Zijn vrouw zit tussen het riet op eieren. Komt er totaal onverwacht een ander paar zwanen vlak langs ons terras aanzwemmen, maar dat is een echtpaar met zeven kleine kuikens tussen hen in. Dat kon natuurlijk niet goed gaan. Plotseling kwam het mannetje van onze buur-zwanen met grote snelheid en opstaande vleugels aanzwemmen. Het begon met strak tegen elkaar aan dreigend heen weer te zwemmen en proberen elkaar weg te duwen. Het leek wel wat op die baltsceremonie van vorige week. Met de koppen omhoog en omlaag en toen begon ineens een van de mannetjes te vechten. Ze sloegen met hun vleugel knallend op elkaar in. Veel opspattend water en rondvliegende veren. De nieuwkomer zwaan wist de kop van de ander

in zijn bek te krijgen en liet die niet meer los. Die duwde hij steeds weer onder water. De vechters-bazen begonnen na minuten lang vechten ook tekenen van vermoeidheid te tonen.

Toch bleef de sterkste zwaan de kop van de ander onder water duwen. Ik vind altijd dat je niet in de natuur moet ingrijpen, maar er ontstond toch de gedachte dat ik dit niet kon toestaan. Maar zoals altijd de natuur overheerst, ook het sterkste mannetje werd moe en de onderliggende zwaan wist los te komen en vluchtte het riet in. Zo hoort het ook, zwanen zijn dus duidelijk geen mensen.

Knobbelzwanen met jongen Foto: Vogeldagboek.nl

Ondertussen was het wijfje met de jongen op gepaste afstand gebleven. Alle rust keerde weer. De zwanen met de jongen zwommen rustig verder. Dat gebeurde zo voor onze ogen en niet op de tv ; daar kan toch geen film tegenop . Het aardige er van is dat de eerste zwaan nu achter de rietkraag zijn territorium heeft en de zwaan met de jongen aan de andere kant. Het recht van overpad is vastgelegd.

Grote zilverreigers

Hans van Oosterhout

Bijzonder experiment bij de Waterleidingplas

Wobbe Kijlstra

De Vogelwerkgroep inventariseert al weer zo'n 10 jaar de broedvogels van de Waterleidingplas, die grenst aan de Loenderveense Plas. Dat levert net als bij de tellingen in de Eempolder een schat aan gegevens op.

Jan zou Jan Mooij niet zijn als hij de ontwikkelingen afzette tegen de landelijke trends. Zo heeft hij ontdekt dat de ontwikkeling in het aantal rietzangers bij de waterleidingplassen een op een gelijk is aan de landelijke trend. Zou heel Nederland kunnen volstaan met deze telling? Loenderveen bestaat niet en komt nergens voor op kaarten.

Daar ging het deze avond niet om. De zingende 'avondvogels' staan centraal. Verder of het experiment om het riet terug te krijgen al zoden aan de dijk zet.

Wat wil het geval. De laatste jaren is er een duidelijke terugval in het aantal broedparen van grote karekieten en de waterral is al een paar jaar verdwenen. Het vermoeden is dat dit komt door het slinken - en op sommige plekken nagenoeg verdwijnen - van de rietkraag, die zo kenmerkend is voor dit gebied.

De grauwe ganzen hebben dit op hun geweten. Zo zullen ze het zelf niet ervaren. Als mens zien we graag balans in de natuur en om die terug te krijgen is het zaak het geheel een handje te helpen. Soms helpt het, soms ook niet of pas in tweede instantie

Purperreiger

Foto: Frans van Lier

Zo is een paar jaar terug door het plaatsen van twee hekken, de helft van het gebied 'vosvrij' gemaakt. Dit was gedaan om de toenmalige kolonie purperreigers te beschermen. De purperreigers zijn echter niet meer teruggekomen, ook omdat de grauwe gans (toch niet zo dom) de kans greep bij afwezigheid van de vos het riet op te eten. Eieren rapen leverde te weinig resultaat op

en de vos weer ruim baan geven, was ook wat te gortig.

Daarom is besloten is om het nu groots aan te pakken met een heuse ganzenwacht. Van zonsopkomst tot zonsondergang, 7 dagen per week, is de ganzenwacht paraat om uit te rukken, zodra ganzen op de Waterleidingplas neerstrijken. 's Ochtends vroeg hebben we de mannen die dit doen al een aantal keren gesproken en het werkt. Er is geen gans te bekennen.

Vanavond gaan we op stap voor de avondronde samen met Nico Bouman de terreinbeheerder en Gerard ter Heerdt de ecooloog van Waternet. Zij weten het gesprek al snel naar het totale ecosysteem te brengen en wijzen ons enthousiast op de bloemetjes en plantjes en inderdaad het riet dat met meters tegelijk zijn kans schoon ziet. De eerste scheuten hebben het wateroppervlak bereikt en kijken als het ware reikhalzend naar de zon. Een stukje verder zien we sporen van een predator. Afgesnakt riet, dit moet een 'muskusrat' zijn. Nico maakt een aantekening in zijn boekje, hier moet tegen worden opgetreden.

Kleine karekiet

Foto: Vogeldagboek.nl

Echt alert worden we als we een kleine karekiet horen. Die hadden zich de laatste tellingen nog niet echt laten horen. Te laat, wie zal het zeggen. We zijn blij deze avond te horen dat een aantal toch de weg terug naar de Waterleidingplas heeft gevonden. Hetzelfde geldt voor de zwarte sterns. Veel vlotjes en alle paaltjes in het water zijn bezet door een zwarte stern die even wil uitrusten. De telescoop wordt uitgepakt als we een paartje krooneend zien, die zich tegoed doen aan flinke

porties kranswier. Bijzonder om te zien hoe de krooneend met een bek vol boven water komt en dit dan naar binnen weet te werken. Verderop zien we nog een paar mannetjes en later hebben we helemaal prijs als we een paartje krooneend zien met 4 jongen. De krooneend zet de opmars van de laatste jaren duidelijk voort.

Hetzelfde geldt voor het riet dat overal de kop opsteekt. Waarschijnlijk te laat om dit jaar nog een grote karekiet te verleiden. We horen geen enkele keer de tonen van een krassende plaat. De snor daarentegen lijkt bijzonder tevreden met dit gebied. Bijna de gehele rondwandeling worden we begeleid door 'snorrende snorren'.

Gerard ter Heerdt vertelt ons over het ontstaan van het bosje dicht bij de vogelkijkhut. Oorspronkelijk een baggerdepot, hebben hier berken en elzen wortel geschoten en is een stukje bos ontstaan. Een wankel evenwicht want ze hebben geen vaste grond onder de voeten.

Kievitseieren

Foto: Wobbe Kijlstra

Dirk Prop had aangegeven waar een kievit

midden op het pad een nest met drie eieren had en nog zijn we in staat er glad langs te lopen. Gelukkig had Piet het nog op tijd in de gaten. Zo vaak krijg je niet de kans een kievitnest met eieren te zien. De kievit dacht daar anders over en snel liepen we door. De kievit en tureluur zijn sinds een paar jaar vaste gast en ook de watersnip heeft het gebied gevonden. Dit jaar kunnen we uitgaan van minstens één territorium.

Mijn fantasie neemt de vrije loop als we een veenmol horen. Zouden ze hier in vroegere tijden een ondergrondse snor bij hebben voorgesteld. Een metamorfose van vogel naar geheime gangengraver. Hoe dan ook, we horen hem wel, maar zien is een ander verhaal.

Het einde van de rondgang nadert. We hebben gezien dat het riet echt terugkomt. Dit biedt perspectief voor de komende jaren en maakt nieuwsgierig naar de tellingen van de komende jaren terwijl we nog midden in het seizoen 2014 zitten. De kleine karekiet is gearriveerd, aan snorren geen gebrek, om over de rietzangers maar te zwijgen. Bij de laatste telling waren het er meer dan 100.

Juist als we bedenken dat er nog een gast mist, worden we uitgeleide gedaan door de 'breasted blues', vijf blauwborsten die tegen elkaar opzingen; de tonen van de een worden aangevuld door de ander.

Een uniek einde van een mooie avondwandeling.

Piet en ik zijn er een paar dagen later nog vol van. Op de harde cijfers en conclusies die je kunt trekken na 10 jaar inventariseren wordt nog wel apart teruggekomen. Deze sfeerimpressie willen we graag alvast met iedereen delen.

Grauwe ganzen

Foto: Peter van den Bos

Nieuwe kansen voor de huiszwaluw in de Hilversumse Meent

Pieter Schut & André van Soest

Het aantal broedgevallen van de huiszwaluw (*Delichon urbica*) neemt de laatste jaren af in het Gooi, Eemland en Vechtstreek. In de gemeente Hilversum wordt de soort alleen nog maar broedend waargenomen in het agrarische gebied van de Melkmeent. Enkele leden van de Vogelwerkgroep begonnen de Zwaluwkring Hilversumse Meent¹ en zien verschillende kansen voor de huiszwaluw in dit gebied.

Leefgebied

De huiszwaluw voelt zich doorgaans thuis in een agrarische omgeving. Hij broedt niet binnen in boerenschuren, zoals de boerenzwaluw. Het liefst bouwt de huiszwaluw zijn nest aan dakranden van schuren of van boerderijen. Ook andere gebouwen, zoals gemalen en woonhuizen, zijn geliefd, zolang die dakranden maar licht van kleur zijn en een flinke overstek² hebben, waardoor de nesten worden beschermd tegen weer en wind. Het aantal boerenbedrijven neemt af in het Gooi, maar in de gemeente Hilversum bestaat nog altijd een geschikt biotoop aan de Melkmeent. Het zuidelijke deel van deze verbindingsweg/ fietspad ligt in het agrarische gebied Ondermeent; het noordelijke deel in de Bovenmeent. Deze meent bestaat grotendeels uit natuurgebied en is in beheer bij Natuurmonumenten. Tussen de Hilversumse Meentweg en de gemeentegrens met Weesp hebben hier in het seizoen de huiszwaluwen hun broedplek bij drie boerderijen en aan enkele gebouwtjes bij de Karnemelksloot en de 's- Gravelandsevaart.

¹ De Zwaluwkring Hilversumse Meent bestaat uit de auteurs van dit artikel en heeft als doel om alle zwaluwsoorten in het gebied te tellen en waar mogelijk broedgelegenheid voor huiszwaluw, boerenzwaluw en oeverzwaluw te verruimen. Het onderhouden van contacten met de agrariërs in het gebied is daarbij cruciaal.

² Overstek is de horizontale voorsprong van een bouwdeel of bouwonderdeel, bijvoorbeeld een lijst, verdieping, goot of dak ten opzichte van het eronder staande. (Bron: Wikipedia).

³ Bedoeld is hier de straatnaam Naardermeer. Deze loopt binnen de gemeente Hilversum langs de Karnemelksloot

⁴ In 2014 werden de eerste twee huiszwaluwen gemeld op 17 april in de Bovenmeent.

Inventarisatie

In 2013 zijn het hele gebied Ondermeent en Bovenmeent en ook de boerderijen langs de Naardermeer³ binnen de gemeente Hilversum door ons geïnventariseerd op de aanwezigheid van broedende huiszwaluwen. Er zijn hier toen totaal 55 broedgevallen geconstateerd, verdeeld over vier kolonies (figuur 1). Dat waren er veel meer dan in 2010 (18), 2011 (16) en 2012 (20) (Jonkers2013).

Nesten van de huiszwaluw

Foto: Gert Bieshaar

Het lijkt aannemelijk dat de 'toename' niet een natuurlijke is, maar een gevolg is van een intensievere telmethode in dit gebied. In 2013 zijn de drie boerenerven meermalen bezocht en is met hulp van de agrariërs veel informatie verkregen, waardoor waarschijnlijk de kolonies beter konden worden gedocumenteerd.

Op 11 april 2013 werden de eerste huiszwaluwen gezien in de Bovenmeent⁴; de laatste waarneming was op 22 september. In die periode is door ons wekelijks geteld (met uitzondering van enkele vakantieweken). In totaal zijn er vier kolonies gevestigd in het gebied. De grootste kolonie bevindt zich op Melkmeent 9A aan de schuren en het woonhuis van boer Jan Bon. Deze schuur heeft echter een gunstig aflopend dak met overstek. Kennelijk een zeer geschikte plek, want hier zijn in 2013 in totaal 16 bewoonde nesten geteld.

Veel bekender is de broedplaats op de hoek van de Melkmeent en de Karnemelksloot. Hier zijn al decennia lang de meeste nesten te vinden aan beide zijden van het kleine gebouwtje met het gemaal van Waternet (Waterschap Amstel, Gooi en Vecht). (Jonkers et al. 1987).

Kansen

In de directe omgeving van de hiervoor genoemde broedplaats zijn er kansen op uitbreiding van de kolonie en wel aan de naastgelegen boerschuur. Deze schuur was eerst een bunker van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, kreeg later een houten puntdak en is nu in gebruik als opslagplaats van landbouwwerktuigen. In 2013 zijn aan deze schuur twee broedgevallen geslaagd, maar vele andere pogingen mislukten (zie foto). Die mislukkingen zetten ons aan het denken. Duidelijk zichtbaar waren vele pogingen tot nestbouw gedaan aan de lichtgekleurde noordoostelijke muur van de schuur, die een gunstige overstek heeft. Slechts één nest kwam hier succesvol tot stand en er werd ook bebroed. Dat nest kreeg aan de onderzijde steun van een deurrail. De muur van de schuur is gunstig gelegen: ruw en lichtgekleurd, gericht op het noordoosten, voorzien van een brede dakrand en modder voor klein volop in de directe omgeving aanwezig (Freriks, 2014).

De situatie bracht ons op het idee om op deze gunstig gelegen en kennelijk gewilde muur extra neststeunen aan te brengen, in de hoop dat deze dan op termijn zullen leiden tot uitbreiding van de huiszwaluwkolonie op deze plek.

Realisatie nieuwe broedplekken

Voor de uitvoering van ons idee dienden we een plan in bij het Dineke Sluijters Vogelfonds en zochten we contact met de eigenaar van de schuur. Die eigenaar bleek Jan Hovenkamp te zijn. Die is niet alleen tevens bewoner van de boerderij Melkmeent 28, waar ook huiszwaluwen broeden, maar ook eigenaar van een constructiefabriek in

Almere.

Na enkele gesprekken bleek Hovenkamp bereid om speciale roestvrijstalen strips te laten maken in zijn fabriek. Acht lichtgekleurde stukken van een meter, zijn door ons begin april 2014 bevestigd aan de muur. Wel eens in een muur van een voormalige bunker geboord? Inderdaad: zwaar werk! Het lukte. Voor de stroomvoorziening van de boormachine konden we een generator lenen van het Goois Natuurreservaat. De steunen zijn gratis beschikbaar gesteld door boer Hovenkamp. Hierdoor konden we het Dineke Sluijters Vogelfonds financieel ontzien. Uiteraard gaan we nu in het lopende broedseizoen 2014 onderzoeken of het ook gaat werken.

Tevens is het nog aardig om te melden dat op ongeveer dertig meter afstand van de huiszwaluwkolonie bij de Karnemelksloot dit voorjaar door Natuurmonumenten een nieuwe grondwand is aangelegd, die oeverzwaluwen moet aantrekken. Deze nieuwe omgeving werpt nu al z'n vruchten af voor de huiszwaluwen, die deze plek nu veelvuldig gebruiken voor het verzamelen van modder voor de nieuwe nesten. Dit alles naast de oeverzwaluwen, die deze plek ook al gevonden hebben en de boerenzwaluwen, die hier onder meer langs de Karnemelksloot broeden. Een prachtig zwaluwencentrum dus hier.

Dank

Met dank voor hulp en adviezen aan: Jan Bon, Jelle Harder, J.E. Hovenkamp, Harm Janssen, Dineke Sluijters Vogelfonds, Goois Natuurreservaat, Dick Jonkers, Jaap Vlaanderen en Waternet.

Kolonie	Plaats	Aantal nesten
1	Melkmeent 9 – boerderij	5
2	Melkmeent 9A – boerderij	12
2 A	Melkmeent 9A – schuur	16
3	Gemaal Karnemelksloot	14
3A	Schuur Karnemelksloot	2
4	Melkmeent 28 - boerderij	3
5	Gemaal 's-Gravelandsevaart	3
Totaal Melkmeent		55

Figuur 1. Broedgevallen huiszwaluwen in de Hilversumse Meent in 2013

Geraadpleegde literatuur

Freriks, K. 2014. Kijk, een linksdraaiende zwaluw. NRC Handelsblad 3-5-2014: L18.

Jonkers, D.A. 2012. Gegevens over de broedvogelpopulatie van de huiszwaluw in 2011 in het Gooi en omstreken. De Korhaan 46(1): 19-21.

Jonkers, D.A., R.A. Kole & J. Taapken. 1987, Vogels tussen Vecht en Eem. Hilversum.

Jonkers, D.A. 2012. Huiszwaluwen duiken in 2012 in een diep dal. De Korhaan 46(5): 182-185.

Jonkers, D.A. 2013. Hoe het de huiszwaluwen verging in 2013. De Korhaan 47(5):175-177.

Internet: www.waarneming.nl

Zo maar een zondagavond op het IJmeer

Wobbe Kijlstra

Zeiltjalk de Lis

De verrassingen zijn de wereld nog niet uit, dacht ik bij het lezen van Nieuwsbrief 144 waarin leden van de Vogelwerkgroep werden uitgenodigd door Leon Oosterbroek, schipper en gastvrouw op de Lis, voor een vaartocht op het IJmeer.

Zondagavond 15 juni was het zover en stond de schipper van De Lis ons (25 leden) samen met haar maat enthousiast op te wachten. Ze had een mooie tocht uitgestippeld van Muiden langs de kust richting Durgerdam en dan via het forteiland Pampus en de eilandjes De Drost, Warenar en Hooft weer terug.

De Groene Draeck was net teruggekeerd. Prinses Beatrix had de route verkend en met deze koninklijke goedkeuring trokken we de haven uit. Nieuwsgierig wat het ons zou brengen. Net voorbij het Muiderslot kregen de verrekijkers het druk. Tientallen krooneenden dobberden op het water in de luwte van de dijk, veel al in de rui maar met de onmiskenbare rode snavels, schitterend in het licht.

De tocht ging verder langs de kust en de schipper vertelde over de geschiedenis van de tjalk en waar de naam De Lis voor stond. Lis vertelde ze

was de afkorting van Land in Strijd. Voor de afsluiting van de Zuiderzee moet je vanaf het water voortdurend het beeld hebben gehad van Land in Strijd met het water. Ook nu merk je, eenmaal buitengaats, meteen de kracht van de wind. De strijd is inmiddels wel beslecht. Voor IJburg veel opspotten land, klaar om bebouwd te worden en dan IJburg zelf; een betonnen muur voor degene die nog twijfelt wie de strijd heeft gewonnen.

De noordenwind zorgde ervoor dat de vogels hun heil elders hadden gezocht. Richting Durgerdam werd het anders. Een kolonie kleine mantelmeeuwen zorgde voor veel vertier. Toen we de gele poten hadden gezien wisten we het zeker. Tussen de mantelmeeuwen hadden lepelaars hun intrek genomen. Meestal zie je ze met twee poten op de grond lepelend in het water. Nu zagen we dat het ware evenwichtskunstenaars zijn, die zelfs op kleine takjes kunnen blijven staan.

Vanaf het water kregen we het op een presenteerblaadje aangeboden en het tableau was nog niet compleet. Waren het kokmeeuwen of zwartkopmeeuwen? Ze waren er allebei en we gingen er eens goed voor zitten. Dit was de kans ze te vergelijken. Rood versus bloedrood, grijszwart versus zwart en vaalwit versus wit. Na even oefenen haalde iedereen er de zwartkopmeeuwen uit.

Op naar Pampus. Onderweg konden we onder het genot van een kop koffie even bijkomen van deze spoedcursus meeuwen. De zon zocht de kim op. Voor zover je dat nog niet gedaan had, was het nu wel tijd om een jas aan te trekken. Bij de eilandjes Warenar en Hooft zocht een zwartkop naar een podium. Zijn gezang schalde over het water.

En toen zagen we de krooneenden al weer en naderden het einde van de tocht. Wouter bedankte met een boek (over vogels) de schipper voor deze speciale tocht. Een unieke ervaring op zo maar een zondagavond

Zeiltjalk de Lis, gebouwd in 1902 te Hoogeveen, voer tot de jaren 50 als zeilend vrachtschip op de Hollandse binnenwateren. Nu is de Lis een prachtige tjalk die bovendecks stijlvolle, hardhouten dekken heeft en benedendecks een sfeervol ingericht dagverblijf met veel massief mahonie, koperen scheepslampen en comfortabele zitjes.

Op de grens van Drenthe en Groningen

Rietje Veltkamp

Daar vond het vogelweekend plaats van vrijdag 9 t/m 11 mei 2014 in het natuurvriendenhuis De Hondsrug. Het rietgedekte huis ligt verscholen in het bos aan een zompig zandpad. Na een warm welkom rond de klok van 10.00 uur gingen we in vier groepen op pad. Ik bevond me in de groep met excursieleiders Wouter Rohde en Michel Vlaanderen die zich gewapend hadden met vogelboeken en -geluiden. Zo leerde ik eindelijk eens goed de grasmus herkennen.

Tekening: Johan de Koning

Aa en Balloërveld

Wij gingen op de fiets naar de Drentsche Aa – Aa staat voor stromend water – , een landschap gevormd door deze eeuwenoude beek. Elders in Nederland zijn vaak beken rechtgetrokken om te dienen als afwateringskanalen. Bij de Drentsche Aa is dat niet gebeurd en daardoor zijn zowel de hoger gelegen velden als het lager gelegen beekdal ongeschonden gebleven.

Dit ervaar je ook als je er doorheen fietst of wandelt: een weids komvormig landschap met een meanderende beek, vol met grassen en bloemen, waaronder tientallen orchideeën (gevlekte orchis). We zagen er ondermeer fluitier,

geelgors, paapje, watersnip en wulp. Het oog van Willem-Jan viel nog op een libelle. Het was een beekrombout, die zich op zat te warmen naast een bruggetje.

Gelukkig kent de overheid ook de waarde van dit beekdal: sinds 2007 is het een van de twintig Nationale Landschappen van Nederland.

Gevlekte orchis

Foto: Willem-Jan Hoeffnagel

Tekening Johan de Koning

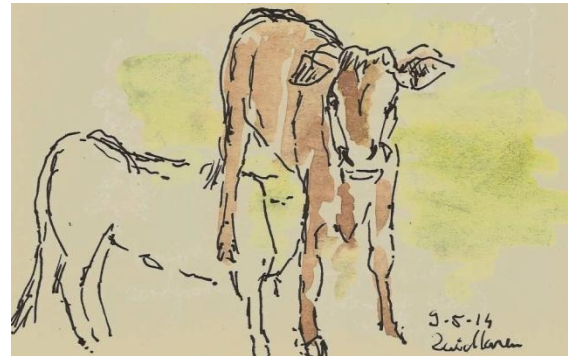
Onlanden - lezing

Thuisgekomen en weer opgewarmd dankzij een stevig maal kregen we een lezing van Wim van Boekel over de ontstaansgeschiedenis van de Onlanden. Ingeklemd tussen het Drentse zand en de Groninger klei ligt dit 2500 ha grote laagveengebied, wat de afgelopen eeuw volledig in gebruik was als weidegebied. Nu is het weer teruggegeven aan de natuur en dient het ook na sterke regenval als waterbergingsgebied. De Drentse beken stromen er weer doorheen en er kan zich opnieuw een moeras ontwikkelen met natuurlijke wisselende waterstanden. Om deze ontwikkeling te bekostigen is er wel een nieuwe woonwijk - Ter Borch - tegenaan gebouwd. Volgens bestuurders, projectontwikkelaars en de nieuwe bewoners ongetwijfeld een win-win situatie, maar hopelijk staan de bewoners met hun al of niet loslopende en jagende huisdieren de komst van bijzondere dieren niet in de weg.

Onlanden en Zuidlaardermeer

Op zaterdag was het behoorlijk fris en regenachtig. Eerst reden we naar het Zuidlaardermeer en zagen er kemphanen in prachtkleed en geoorde futen. Daarna opdrogen en lunchten in het NIVON-huis met zoete bietensoep en door naar de bijzondere Onlanden. We genoten van het ruige landschap en zagen kleine plevier, waterral en hoorden een roerdomp. Het kleinst waterhoen liet zich helaas niet horen of zien. Onderweg viel ons oog nog op een rode

wouw; die zie je niet zo vaak in Nederland beaamde Wouter.

Niet alleen vogels!

Tekening: Johan de Koning

Vogelkijkhut Diependal

Van de voormalige aardappelfabriek is nu nog een lange onderaardse gang over. Wanneer je erdoor loopt kom je aan het eind in een mooie grote vogelkijkhut. De voormalige vloeivelden waar je dan op uitkijkt zijn nu een waar vogelparadijs. Ondanks het grijze en natte weer ontdekten we roodhalsfuut, grote zilverreiger, bruine kiekendief en vloog er een lepelaar langs.

Uitzicht vanaf de vogelkijkhut Diependal

Foto: Willem-Jan Hoeffnagel

Laatste dag

De groep heeft met een wandeling door het gebied nogmaals genoten van het oorspronkelijke landschap rond de Drentsche Aa en zag die dag ook nog een kleine bonte specht. Daarmee kwam deze groep op 101 soorten: een mooi aantal! We hebben genoten van het landschap en willen er graag terugkeren om al dat moois nog eens te bekijken en dan met beter weer! Ik ben die ochtend met Willem-Jan terug naar huis gereden en met een flinke kou mijn bed ingedoken.

Foto geelgors: Willem-Jan Hoeffnagel

Een uiltje knappen?

Carel de Vink

Het zal half april geweest zijn. Terwijl ik in het donker van de beginnende nacht over de snelweg zuidwaarts rijd, merk ik bij herhaling kleine bleke vlekjes die mij tegemoet komen. Op een hoogte van vier tot vijf meter. Vleermuizen? Het zou kunnen na een bijna zomerse dag. Maar ik weet wel beter. Veel zangertjes trekken 's nachts. Daarbij volgen ze 'landschapselementen' zoals rivieren. En dus blijkbaar ook asfaltstromen. De A28 tussen Groningen en Assen loopt min of meer noord/zuid. Er zit meer beweging in de nachtelijke luchten dan wij merken. Hoeveel vogels zijn er de afgelopen nacht over uw huis gevlogen?

Dat sommige vogels een voorkeur hebben voor het donker, is bij menigeen bekend. Uilen zijn het bekendst. Hun roep wordt sfeerbepalend gebruikt in films om de eenzaamheid van de nacht te benadrukken. Of om de onheilspellende beklemming van de situatie te 'schilderen'. Daarnaast zal ook de natuuralfabeet in een quizprogramma weten te scoren met de nachtegaal. Andersom heb ik meermalen onwetende wandelaars met ongeloof zien reageren als ik hen attendeerde op een nachtegaal die bij daglicht zong. "Die zingen toch 's nachts?" Jazeker! Ik heb in mijn tent wel halve nachten wakker gelegen omdat twee wedijverende nachtegaalen tot op 3 meter van het dunne textiel hun zangstrijd voerden. Als vogelgenieter kunnen we natuurlijk allemaal nog wat meer soorten opsommen. De nachtzwaluw met zijn sonore geronk, dat begint zodra de meeste andere vogels zwijgen. Nachtreigers zoals kwak, woudaap en roerdomp. Ook die beperken het leeuwendeel van hun activiteit tot de donkere uurtjes. In het duister van de nacht bakenen ze hun gebied af, bouwen hun nest, zoeken voedsel voor hun jongen en zichzelf. Filmmakers zullen niet snel het 'hoempen' van een roerdomp in hun productie verwerken.

Zwartkop, jong

Foto: Frans van Lier

Veel nachtelijke vogelactiviteit gaat aan ons voorbij. Zo zijn er heel wat moerassoorten actief na zonsondergang. Rallen struinen roepend door het riet. Soorten als snor en sprinkhaanzanger zingen.

Soms ook de grote en kleine karekiet. En niet te vergeten de bosrietzanger. De koekoek wil ook nogal eens proberen het donker op te luisteren met zijn roep. Roodborst en zwartkop zingen tijdens hun nachtelijke trektocht en in het late voorjaar kun je soms de kwartelroep ergens hoog in de nachtelijke lucht horen.

Kluten

Foto: Frans van Lier

Ook de najaarstrek voltrekt zich grotendeels onzichtbaar. Een maanverlichte nacht en een plotseling kreetje leverde mij ooit de enige waarneming van kluten boven mijn woonwijk. Smienten laten zich horen in winternachten boven onze huizen. Dat geldt ook voor goudplevieren. Op de Waddeneilanden en langs de kust zijn het vooral scholeksters en wulpen die je, zomer én winter, uit de slaap kunnen houden. Voor hen zijn eb en vloed van meer belang dan de hoeveelheid daglicht. Ze vinden hun voedsel op de tast, mits het slijk bereikbaar is*. Contrasterend met de nachtlucht kun je heel af en toe soorten als lepelaar, blauwe reiger, en vaker diverse soorten ganzen waarnemen. Ook andere eenden dan de smient passeren het wolkendek van de nacht. Hun geluiden vullen de donkere hemel, evenals hun roep of het ruisen van hun vleugelslagen. Radarbeelden verraden veel nachtelijke trekbewegingen. Een doffe plof tegen de ruit meldt ook zo af en toe dat een vogel moeite had

om in het donker zijn koers te bepalen. Met een zaklantaarn of bij het licht van de buitenlamp ga ik altijd kijken. Meer dan wat dons en een fraaie poederafdruk op het raam heb ik nooit gevonden. Wat niet wegneemt, dat heel wat vogels verongelukkig in de nacht. Windmolens, hoogspanningsleidingen, het verkeer en andere getuigenissen van menselijke nabijheid kosten heel wat nachtelijke vliegers het hachje.

In de vroege ochtend blijken menigmaal nieuwe vogels present op de plek, waar deze de voorgaande dagen ontbraken. In de nacht gearriveerd. Soms massaal. Een vroege duinwandeling leverde mij ooit ruim 50 roodborsten op. De voorgaande dagen waren dat er nooit meer dan vier per dag in hetzelfde gebied.

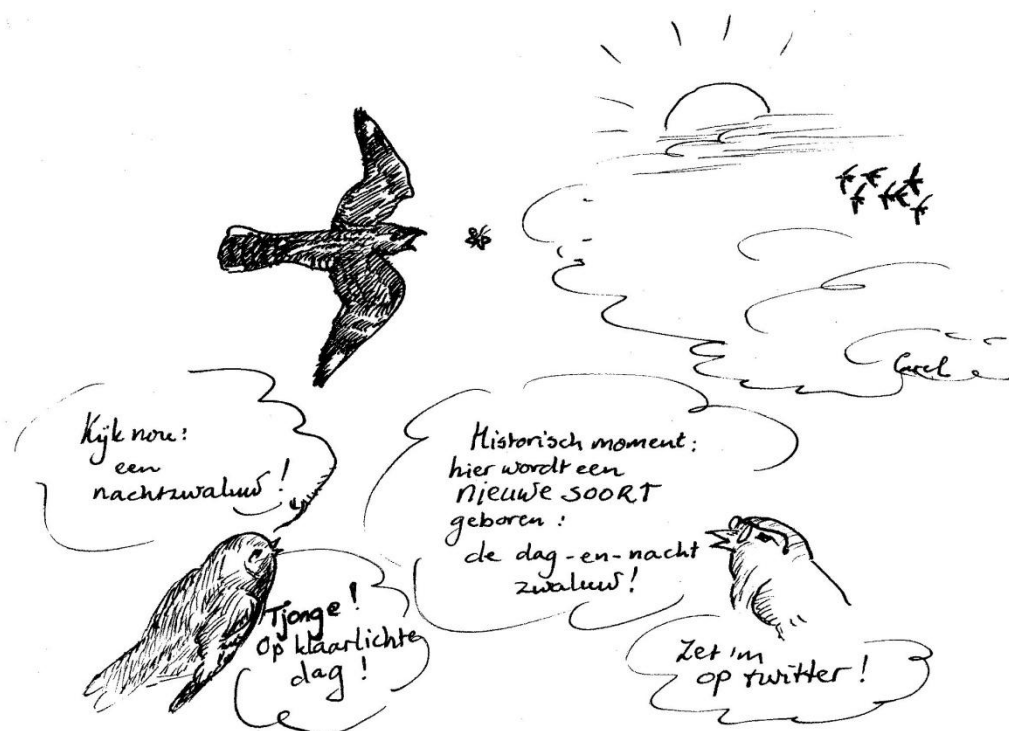
Vogels uit het hoge noorden, zelfs soorten die het liefst bij daglicht vliegen, hebben meestal meer dan de periode van daglicht nodig om zeeën te passeren. Sommige liften een stukje mee aan boord van een schip, dat ze dankzij de gevoerde lichten weten te vinden.

Ook vogelringers hebben weet van nachtelijke vogelactiviteit. Vaak levert de eerste ochtendvangst aanmerkelijk meer exemplaren op dan de vangrondes erna. Er wordt gevangen vanaf een halfuur voor zonsopkomst. Vangkooien voor

waterral en porseleinhoen worden juist in de nacht gebruikt. Zou het een idee voor onze ringgroep zijn om eens bij te houden hoe de vangstverhouding is tussen de eerste schemeringsronde en latere vangsten?

Hoeveel vogels zijn er actief terwijl wij slapen? We zullen het nooit weten, maar wie erop let, kan er in ieder geval een vleugje van meekrijgen. Overigens ben ik zelf geen fervente nachtvogelaar. Geheel trouw aan de soort waarnaar mijn familie vernoemd is, ben ik meer een man van de dag. Let maar eens op: bij lentedang is de vink een van de laatste die (zo rond zonsopkomst of zelfs later) begint te zingen. Als de kippen op stok gaan, verstomt ook de vinkenzang. Om de beginnende nacht te laten aan de laatste merel, koolmees, roodborst en zanglijster. Die op hun beurt het stokje doorgeven aan de echte vogels van de nacht.

*Vogels onderhouden een ander ritme van dag en nacht dan de meesten van ons. Op elk willekeurig moment van de dag kun je vogels aantreffen met de kop in de veren en veelal op één poot. Of het nu grutto's in de Eempolders betreft of de merel in de heg...

Vogelwerkgroep naar Centraal Bulgarije,

Evert Constandse, Bert Roelofs & Bertus van den Brink*

Dit jaar gingen we naar het bergachtige binnenland van Bulgarije, om vogels te zien die we twee jaar geleden langs de Zwarte Zeekust niet konden waarnemen. Het was een zware reis. Het begon keurig volgens schema. Iedereen om half zes bij station Bussum Zuid; vandaar met de bus naar vliegveld Eindhoven; dan met Wizz Air naar Sofia, waar we rond één uur lokale tijd aankwamen. Vanaf twee uur gingen we met zes minibusjes op pad. Een tocht van ruim driehonderd kilometer naar Harmanli waar we drie dagen bleven.

Verblijf

Bulgarije is ruim drie keer zo groot als Nederland en heeft zeven miljoen inwoners, waarvan er vier miljoen in de grote steden wonen; dat is - zeker voor onze begrippen - dunbevolkt. Als je over Bulgarije heen vliegt zie je het landschap dat voornamelijk bergachtig is met bossen en minder dicht begroeide dalen. Steden, dorpen of wegen zie je nauwelijks, maar op de grond blijkt dat er boerengehuchten zijn met de traditionele ooievaarsnesten met Spaanse en huismussen als onderhuurders. Deze nederzettingen zijn met elkaar verbonden door smalle weggetjes, maar dan van de categorie 'onverhard'. Ruim vijftienhonderd kilometer hebben we kuilen, keien en kiezels getrotseerd. Als je een week op excursie gaat, kun je niet op één plek blijven; je moet je verplaatsen van en naar de meest interessante gebieden. Dat maakt het vermoeiend, maar je ziet wel veel van het onbedorven en authentieke landschap.

Soortenrijkdom

Wat hebben we allemaal gezien. Nog niet exact geteld, maar dat waren toch zeker honderden veertig verschillende soorten. Ons eerste hotel, Prikaskite (Bulgaars voor 'spookje') lag inderdaad sprookjesachtig mooi net buiten de stad Harmanli. De meesten ploften meteen neer op het terras met romantisch uitzicht op een bergbeekje, waar zwaluwen en kwikstaarten rondvlogen maar waar ook een wielewaal en een laag langs vliegende zwarte ooievaar een showtje weggaven. Moe van de reis was dit vogelen op z'n comfortabelst, maar de harde jongens waren in de omgeving op pad gegaan en kwamen met bonte vliegenvangers, cirlgors en al meteen een dwergarend terug.

De eerste volle dag naar de gieren! Om de soort te beschermen worden er in de bergen karkassen neergelegd waar 's ochtends aas-, monniks- en vale gieren komen ontbijten. We hebben ze alle drie gezien, en hoewel de afstand groot was; een

zeer indrukwekkend schouwspel. Vandaar al vogelend terug richting hotel met stops op prachtige punten waar bijvoorbeeld vale spotvogels, klauwieren (grouwe, gemaskerde en roodkop) baardgrasmus, zwartkop, scharrelaar, blonde tapuit, bijeneter, roodstaartzwaluw, kleine klapekster en bergfluiter gezien werden.

Grouwe klauwier Foto: Bertus van den Brink

Een van de stops was bij het grote stuwmeer, Studen Kladenets, waar we, hoewel wel niet onverwacht, toch verrast werden door de grote verscheidenheid aan roofvogels; zwarte wouw, slechtvalk, arendbuizerd, slangenarend, en een paartje aasgier op nest met jong. Na de eerste dag hadden we, inclusief de gieren, al veertien roofvogelsoorten gezien.

Tot zover het verslag van de eerste dag. In dit verslag kan niet elke dag in detail beschreven worden. Het complete verslag, met lijst van waargenomen soorten, verschijnt rond oktober/november op de website.

Bijzondere ervaringen

Zonder te willen suggereren dat de andere waarnemingen niet de moeite waard waren, worden nu alleen nog de meest bijzondere ervaringen weergegeven.

Roodstuitzwaluw Foto: Bertus van den Brink

Lopend langs berghellingen hebben we een aantal keer, hoog op de kam, de blauwe rotslijster gespot. Op zo'n helling is ook een Aziatische steenpatrijs ontdekt, voor de meesten voor het eerst in hun leven. Weer een andere keer, in de Pirinbergen, liepen we langs een helling met sneeuwresten en zagen we behalve berggeiten en gemzen, ook beflijsters, zwarte mezen, en notenkrakers. Dan de Trigrad kloof. Je moet je een smalle weg voorstellen met aan de ene kant bijna honderd meter lager een ruige bergbeek; aan de andere kant een kale, steile rotswand van zo'n tweehonderd meter hoog. Daar moest hij zitten, in een omgeving waar raven, rotszwaluwen, zwarte roodstaarten en slechtvalken zijn burens waren. Een vogeltje zo groot als een forse mees: de (roodgeveugelde) rotskruiper! Als je hem eenmaal ziet kun je hem vrij goed volgen, maar probeer hem eerst maar eens te ontdekken. Alle hulde aan Ben Tieland, die hem als eerste zag.

Maskerklauwier Foto: Jaap Bikker

Dicht bij de Turkse grens waar de grenspatrouilles ons scherp in de gaten hielden, de Keizerarend, met in de verte hun nest met jong. Ergens onderweg bij een onbewerkt boerenlandje een groep kleine torenvalken. Spechten te over: zwarte, groene, grote, middelste en kleine bonte, maar ook de Syrische. Voor de drieteenspecht maakten we nog een omweg van een uur; tevergeefs; hij liet zich niet zien. Dat hoort er nu eenmaal bij; de natuur is geen dierentuin. In een dorpje een steenuil in de dakgoot van een oud huisje en even later op een draad, pal boven de weg. Niet ter vergeten in een ruig veldje een prachtig zingende roodmus, en in de struiken langs een grote provinciale weg (tweebaans!) de grijze gors die eerder veelkleurig dan grijs is. We hebben relatief weinig watervogels gezien, omdat het landschap daarvoor meestal de habitat niet had. De laatste middag, dichtbij Sofia, bezochten we nog een wetland, waar we deze achterstand

enigszins inliepen met de volgende oogst; bruine kiekendief, witooggeend, roodborsttapuit, Balkan gele kwikstaart, koekoek, paapje, grote zilver- en blauwe reiger, karekiet, oeverzwaluw, en steltkluut, maar verder hebben we geen steltlopers gezien. Onverwacht was de waarneming van een oeverloper met kleine jongen.

Genieten

Er valt natuurlijk veel meer te vertellen, zoals over het charmante (waaronder nadrukkelijk ook begrepen de bediening) hotel in het bergdorp Yagodina. In de omgeving zouden zich honderden beren ophouden. Over het tweehonderden-vijftig jaar oude posthotel Molerite, met zeer overheersende 'achtergrondmuziek' tijdens het diner. Verder het bezoek aan het Rila-klooster, met zijn overdadige Byzantijnse decoraties. De waarneming van een slangenarend die met de slingerende prooi in zijn poten boven ons vloog en de rijkdom aan bloemetjes en bijtjes in de graslandjes, waar tientallen soorten wilde bloemen bloeiden en een hoeveelheid vlinders rond dartelde, die alleen daarom al de reis de moeite waard maakten.

Geslaagde reis

Om een lang verhaal kort te maken: met deze reis hebben we weer een prachtige vogelervaring opgedaan. Dit is met name mogelijk gemaakt door onze meer dan voortreffelijke gidsen Mladen, Daniel en Tisho, die alles uit de kast

*De auteurs vormen samen de Commissie Buitenland.

Wat zien ik ?

Vredesekster!

Duiven worden verondersteld het toonbeeld van vrede en verdraagzaamheid te zijn. Nou, écht niet! Althans in mijn tuin. De veren stuiven in het rond als op een vroege aprilmorgen twee paartjes houtduif elkaar het recht op het grondgebied betwisten. Geklapper van vlerken. Agressief grommend gekoer. Zowel de heren als de dames tonen hun spierkracht.

Dan opeens! Als een scheidsrechter bij een bokswedstrijd duikt hij er tussen: meneer ekster. Zijn vrouwtje broedt achter het volgende huizenblok. Belang bij het herstellen van orde en rust heeft hij dus niet, maar het effect van zijn bemoeienis is verbluffend. Volslagen van hun stuk gebracht, kiezen beide duivenparen hun eigen weg. De rust is hersteld, dankzij een heuse vredesekster.

haalden om ons te laten zien wat er te zien was. Als experts weten zij natuurlijk waar wat zit, maar van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat deden zij er alles aan om ze ons ook daadwerkelijk te laten waarnemen. Ze losten, waar nodig knelpuntjes op; ze waren een onmisbaar en aangenaam gezelschap.

Wij gaan er van uit dat Bulgarije één der komende jaren weer bezocht zal worden. Dit land biedt alles wat een vogelaar maar kan wensen, en het is de vraag hoe lang dat zo blijft. Sofia is één grote bouwput waar allerlei fly-overs en een ringweg worden aangelegd, voor de uitvalswegen naar Istanboel, Griekenland en de steden in het oosten. De EEG investeert/subsidieert veel in de infrastructuur om de economie te stimuleren. Dat is natuurlijk ook wel nodig, want er heerst armoede, maar als de economie aantrekt zou het kunnen zijn dat ook op het platte land industrie wordt ontwikkeld, met alle gevolgen van dien voor de natuur.

Als Commissie Buitenland hebben we geprobeerd deze reis zo goed mogelijk voor te bereiden. Verrassingen zijn er altijd (bij deze reis waren dat vooral de lange ritten), maar onze groep heeft die manhaftig doorstaan, en heeft door de goede sfeer een mooie week gehad. Van deze reis hebben wij ook weer wat geleerd, en daarom hopen we volgend jaar een nog mooiere reis te organiseren. Waarheen? Dat hoor je traditiegetrouw op de reünie in oktober/november.

Carel de Vink

1000-soortendag in het Gooi 16/17 augustus 2014

Verbindt natuur en natuurbeleving!

Theo van Mens & Fred van Klaveren

In het Gooi kennen we een groot aantal natuurgebieden, in eigendom en beheer bij het Goois Natuurreservaat, Vereniging Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Daarnaast wordt ten behoeve van de biodiversiteit gebouwd aan een fijnmazig netwerk van verbindingen tussen natuurgebieden.

Wat zie je hier terug van die biodiversiteit? Dat gaan we met z'n allen onderzoeken!

De *1000-soortendag* is een concept dat in 2010 in Nederland is ontstaan. Deze is zo populair geworden, dat hij inmiddels ieder jaar wordt gehouden. Dat er minstens 1000 soorten in de Gooise natuurgebieden zitten staat wel vast, maar nu ze nog vinden en met zekerheid op naam brengen!

Thema

Het thema van de 1000-soortendag is *verbinding*, met als doel: een verbinding te scheppen tussen de groene groepen, in met elkaar verbonden natuurgebieden. We gaan in een aantal aaneengesloten gebieden in het Gooi alle flora en fauna inventariseren, met als doel zo veel mogelijk soorten te determineren. De volgende soortgroepen komen aan bod:

- Vogels
- Vlinders
- Libellen
- Waterinsecten
- Landinsecten
- Zoogdieren
- Vissen
- Amfibieën/reptielen
- Overige dieren
- Hogere planten
- Waterflora
- Mossen
- Paddenstoelen

Alle actieve natuurorganisaties binnen het Gooi worden door ons uitgenodigd om aan te sluiten en hun leden te stimuleren om mee te doen. Dit zijn: Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, IVN, de Werkgroepen (Poelen, Vleermuizen, Vlinders en Libellen etc), Vereniging van Vrienden van het Gooi, Naerdincklant, afdeling van de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland, Vereniging Natuurmonumenten, het Goois

Natuurreservaat en KNNV.

De gebieden die we zullen inventariseren zijn: Laegieskamp (2 terreinen), Gijzenveen, Cruysbergen, Franse Kampheide, Stapsteen Spanderswoud en Zanderij Crailo (zie bijlage 1). Ze liggen allemaal dicht bij elkaar en bieden een groot scala aan biotopen. Daarnaast vormen deze gebieden tezamen een verbindende schakel tussen het Naardermeer en de Heuvelrug. Als uitvalsbasis is de Infoschuur aan de Naarderweg gereserveerd, waar u op beide dagen terecht kunt (zie agenda).

Hoe ziet de agenda er voorlopig uit?

Op zaterdag 16 augustus vindt de eerste aftrap plaats om 21.00 uur. Tot uiterlijk 24.00 uur zullen (met licht en smeer) nachtvlinders worden gelokt en wordt er in alle gebieden geluisterd naar avondvogels en vleermuizen. De volgende ochtend, op zondag 17 augustus wordt gestart om 06.00 uur met de laatste uilen en vleermuizen. Op de Natuurbrug worden vanaf 06.00 uur trekvogels geteld, maar kan ook direct gestart worden met het inventariseren van de overige soortgroepen.

Om 10.00 uur vindt de tweede formele start van de 1000-soortendag plaats in de Infoschuur. Als het weer ons goed gezind is kunnen we gedurende de rest van de dag tot 17.00 uur, de gebieden inventariseren op de genoemde soortgroepen. Om 17.00 uur sluiten we de 1000-soortendag gezamenlijk af. In totaal zullen we met elkaar dus 14 uur in zeven van de mooiste natuurgebieden in het Gooi naar planten en dieren kunnen kijken. Als tellers kunnen we vooral ook veel van elkaar leren en de gezamenlijke passies delen. Uiteindelijk zullen alle waarnemingen in de gebieden leiden tot een totaalijst, die zal worden aangeboden aan de eigenaren van de natuurgebieden en de besturen van de overige participerende organisaties.

De tellers zorgen met z'n allen voor het vergaren van de 1000 soorten. 1000 soorten, dat zal een hele klus worden, ondanks het feit dat het Gooi flink wat te bieden heeft aan dieren en planten. We zouden daarom graag van jullie kennis gebruik willen maken. Als zoveel mogelijk leden zich als teller zouden willen inzetten dan stellen we dat zeer op prijs! Ook de minder ervaren leden

worden van harte uitgenodigd. Want van elkaar kunnen we veel leren. En juist deze dagen zijn geschikt om ook van andere soortgroepen iets op te steken! Wij nodigen ook de leden van de besturen uit om deel te nemen aan beide dagen en daarmee het thema te ondersteunen en een actieve rol te spelen bij het succes van de 1000-soortendag 2014!

Doe mee!

Geef u op bij Theo van Mens (zie onder voor emailadres). Dit is nodig voor de organisatie van

de dag en het wordt ook gevraagd door de terreineigenaren Goois Natuurreservaat en Vereniging Natuurmonumenten voor hun organisatie. Het verplicht u tot niets, maar we hopen wel dat u mee wilt helpen er een leuke en geslaagde dag van te maken! Het opgeven kan tot en met 16 augustus bij Theo.

Komt dus allen en verbindt natuur en natuurbeleving! Tot op de 1000-soortendag!

Coördinatie:

Theo van Mens	theovanmens@gmail.com ; opgeven voor 1000-soortendag
Fred van Klaveren	f.vanklaveren@casema.nl

Overzicht ledenmutaties:

Nieuwe leden

T. Terhegge	1398 BZ Muiden
E. de Moel	1244 NN Ankeveen
J. Lentz	3741 BN Baarn
H.C. Brandsma	7346 AJ Hoog Soeren
T. Burbach	7316 DK Apeldoorn
MJ. Fischer	1271 CX Huizen
E. Donker	1272 EP Huizen

Adreswijzigingen

H. Rijvers	1403 PJ Bussum
J. van Onna	3741 VG Baarn
M. Bakker	3768 ML Soest

Opgezegd

N C H. Kessler -Leemans	1251 CP Laren
E. Hilhorst	3742 GN Baarn
T. Voorbergen	1217 GX Hilversum
R. P. de Jong	1274 RS Huizen
R J. Weyman	1273 SV Huizen
W. Steenbergen	1406 TH Bussum
M. Hijman	3581 TD Utrecht
A.G. Jellema	1402 HD Bussum
Bart. Vos	3755 KL Eemnes

Overleden

L J. Dwars-van Achterbergh	1221 LK Hilversum
H. Vos	1231 VX Loosdrecht

Royement wegens niet betalen contributie

Er zijn 34 leden geroyeerd wegens het, na herhaalde oproep, niet betalen van de contributie.

Hulp voor broedende huismussen in de Kerkelanden in Hilversum

Dick A. Jonkers

Rond 20 april 2014 troffen medewerkers van het Gooi's Bouwbedrijf bij werkzaamheden op de daken van woningen aan het Menno Simonszhof in de Kerkelanden (Hilversum) negen nesten aan met daarin broedende huismussen. Het werk werd stil gelegd en de opdrachtgever de Woningcoöperatie het Gooi en Omstreken werd in kennis gesteld van de ontstane situatie. Hoe nu verder? Het verstoren van nesten van beschermde inheemse diersoorten is een overtreding van de Flora- en faunawet. In overleg met diverse betrokkenen is naar een oplossing gezocht. Er waren twee uitgangspunten. Ten eerste dat de huismussen het broeden moesten kunnen voortzetten en hun broedsel zou uitvliegen. Als tweede, dat de werkzaamheden zouden worden uitgevoerd zonder schade aan hen te berokkenen. In het onderstaande relaas wordt geschetst hoe een en ander is verlopen.

Situatieschets

De Kerkelanden is een woonwijk in Hilversum. Het merendeel van de woningen is gebouwd van 1967 tot en met 1975. De oudste woningen zijn dus al meer dan veertig jaar oud. De wijk bestaat vooral uit hofjes met geschakelde eengezinswoningen. Het Menno Simonszhof is er daar een van. De daken zijn daar gedekt met sneldekkpannen, waaronder zich huismussen hebben gevestigd. Het Gooi's Bouwbedrijf heeft vastgesteld dat de nesten zich altijd op de 'bouwmuur' bevinden, op de muur tussen twee woningen onder de dakpannen. Normaal belemmeren de panlatten de toegang, maar net bij deze scheidingmuur kruipen de huismussen onder de pannen.

Gedragcode Flora- en faunawet

Er is een Gedragcode Flora- en faunawet voor de Bouw- en ontwikkelingssector. Hierin wordt vermeld, dat voor aanvang van werkzaamheden een inventarisatieonderzoek moet zijn uitgevoerd naar de aanwezigheid van alle in het wild levende planten- en diersoorten. Naar aanleiding van zo'n onderzoek kan men vervolgens bepalen wanneer en hoe werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd.

In dit geval was de opdrachtgever voor de werkzaamheden in het Menno Simonszhof de Woningcoöperatie het Gooi e.o. Die heeft echter verzuimd om een dergelijk onderzoek te laten uitvoeren. Het bouwbedrijf (Gooi's Bouwbedrijf) had moeten nagaan, of de opdrachtgever in voldoende mate de bepalingen uit de Flora- en faunawet naleefde.

De belanghebbenden gaven aan, dat de werkzaamheden aanvankelijk gepland stonden voor het afgelopen najaar. Door diverse oorzaken moesten deze worden uitgesteld en liepen ze nu parallel met het broedseizoen.

Een eerste overleg

Het Gooi's Bouwbedrijf had duidelijk een probleem en zocht op 30 april contact met de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken en zo werd ik ingeschakeld om mee te denken om over de ontstane situatie te adviseren. Naar mijn mening zou het mogelijk moeten zijn om uit de impasse te raken in gezamenlijk overleg. Met Het Gooi's Bouwbedrijf uit Naarden, de opdrachtnemer, de opdrachtgever Woning Coöperatie het Gooi e.o. uit Hilversum en de Vogelwerkgroep die op kwam voor de belangen van de vogels. Zij zouden hiervoor rond de tafel moeten gaan zitten.

Verder zou daar, in verband met de overtreding van de Flora- en faunawet het team milieu van de politie bij betrokken moeten worden. De huismus is in artikelen 4 en 11 van de hiervoor genoemde wet niet alleen aangewezen als beschermde inheemse diersoort, die niet verstoord mag worden. Hij staat ook op de Rode Lijst.

Het eerste overleg is gehouden op 1 mei 2014 bij de locatie op het Menno Simonszhof. Deelnemers waren het Gooi's Bouwbedrijf, de Woning Coöperatie het Gooi e.o. en namens de politie vertegenwoordigers van het team milieu. Tijdens dit overleg is aangegeven, dat er voorlopig niet gewerkt zou worden aan de daken. Het vervangen van de beglazingen zou wel verder worden voortgezet. De vertegenwoordigers van de opdrachtnemer en opdrachtgever vroegen zich wel af wanneer het verantwoord was om weer verder te gaan met hun werk. Als dat weken c.q. maanden stil zou liggen, zouden de consequenties voor hen aanzienlijk zijn.

Er is daarna ook gesproken over het aanbieden van alternatieve nestelmogelijkheden, bijvoorbeeld door het aanbrengen van een zogenaamde vogelvide. Door de huidige werkzaamheden zal het dak namelijk zo worden afgesloten dat het voor de huismussen niet meer mogelijk wordt om

onder de dakpannen te gaan nestelen. Een vogelvide is een goed alternatief. De mussen kunnen zich wel onder de dakpannen vestigen. Tegelijkertijd voldoet het dak/woning aan de eisen die worden gesteld in het Bouwbesluit. Het Gooi's Bouwbedrijf en de Woning Coöperatie Het Gooi e.o. meldden mee te willen werken aan zo'n vogelvide. Daarop is aan eerstgenoemde de opdracht verstrekt om vóór het bouwoverleg een week later een offerte te overleggen hoeveel de aanschaf van het aantal noodzakelijke vogelvides zou gaan kosten.

Samenvattend kan worden gesteld, dat zowel het Gooi's Bouwbedrijf als de Woning Coöperatie het Gooi e.o. het oogmerk hadden om tot een goede oplossing te komen.

Naar aanleiding van het overleg is daarna contact gezocht met mij door een van de handhavers. Het verzoek was of het mogelijk was de aannemer en de woningcoöperatie te adviseren op welke momenten de werkzaamheden wel konden worden uitgevoerd. Hiervoor zou een inspectie van de daken en een controle op de aanwezigheid van nesten en een nieuw overleg nodig zijn.

Spijkers met koppen slaan

Op 7 mei was er een tweede bouwoverleg met alle partijen. Een vertegenwoordiger van bouwbedrijf had een voorbeeld van de vogelvide meegenomen en gaf aan dat deze vides voortaan op de bouwmuur zullen worden gemonteerd. Het Gooi's Bouwbedrijf heeft namelijk geconstateerd dat nesten zich altijd hierop, pal onder het

dak bevinden. Dit houdt in dat de vides zullen worden geplaatst op de muur tussen twee woningen en ook bij de buitenmuren..

Werkzaamheden worden uitgevoerd op het moment dat de nesten leeg en verlaten zijn. Om dit laatste vast te stellen worden controles gehouden. Zolang er eieren en jongen in het nest aanwezig zijn wordt hier niet gewerkt.

Pas wanneer een nest leeg is, mag men de toegang tot dit nest versperren met gaas. Zo gauw het vervolgens mogelijk is, worden de werkzaamheden aan het dak uitgevoerd. Het gaat hier om afrapen van dakpannen, het aanbrengen isolatie, werkzaamheden aan de dakgoot en het terug leggen van de pannen. Vervolgens wordt de vogelvide vastgezet en uiteindelijk ook de nesten teruggeplaatst. De woningcoöperatie stelt de bewoners op de hoogte van deze actie.

Hierna is bij een van de huizenblokken op het dak een inspectie uitgevoerd. Door het Gooi's Bouwbedrijf werd aangewezen waar de nesten zaten. Sommige waren al leeg. In één nest werden nog eieren aangetroffen. Op dit huizenblok waren meerdere nesten aangetroffen.

Eind goed, al goed

De hier beschreven actie toont aan dat het door overleg en begrip mogelijk is niet altijd op de barricaden te hoeven gaan en dat er meegewerkt wordt, mits de betrokkenen daar geen negatieve effecten van ondervinden. In dit geval waren het zowel de aannemer, de bewoners als de vogels, die daar baat bij hadden.

Huisvinken

Foto: Mark Eising

Ontvangen literatuur

Samenstelling: Paul Keuning

Een persoonlijk gekleurde selectie uit de vogeltijdschriften.

Een duik in de tijdschriften:

Eén, of enkele opvallende artikelen worden wat diepgaander besproken. Het blad Fitis van de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland trok meteen de aandacht om twee redenen: het heeft een geheel nieuwe lay-out en verschijnt ook bij de artikelen volledig met kleurenfoto's. Het ziet er daardoor aantrekkelijk uit. Jammer alleen dat het op A-5 formaat uitgegeven wordt.

Nog een reden is de beschrijving van het landje van Gruijters, een stukje ondergelopen boerenland, zoals we bij Ouderkerk het landje van Geijssel kennen.

De Fitis - jrg 50 (1) febr. 2014, VWG Zuid-Kennemerland

Andrea Bloem 'Waterpeilbeheer en steltlopers: vogels op het Landje van Gruijters in 2013'

Het Landje van Gruijters is een plasje gelegen aan de westkant van het oude dorp Spaarndam. Het plasje heeft een regelbare, niet te hoge waterstand en hierdoor vindt u er veel vogelsoorten, zoals: kluut, grutto, oeverloper, bontbekplevier, tureluur en lepelaar, maar ook kwikstaarten, slob-eenden, brandganzen, waterhoen en krakeend.

In de lente van 2013 wist de winter van geen wijken. Een zeer koude, droge wind vanuit Rusland zorgde tot halverwege april voor stevige nachtvorst. Elke ochtend was al het water op het Landje van Gruijters bevroren. Pas na 14 april kwam de ommekeer met in de zomer zelfs droogte en een heuse hittegolf.

Al een paar jaar houden leden van de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland niet alleen alle vogels bij maar noteren ze ook de waterstand, zodat daar conclusies uit getrokken kunnen worden.

Steltlopers in 2013.

Grutto
Foto:
Frans van Lier

De eerste grutto's kwamen 3 maart aan, dat is één à twee weken later dan normaal,

maar de grote meute kwam nog drie weken later binnen zeilen. Direct daarna kwam de grote groep kieviten en de scholeksters. Vreemd vind ik dat wel: hoe kunnen die grutto's terwijl ze boven de

Sahara vliegen ruiken dat het in Nederland nog geen echt broedweer is? De tureluurs, de kluten en de kleine plevieren kwamen wel aan op de tijd die voor de soort gebruikelijk is: eerste week maart voor de scholekster, derde week maart voor de tureluur en pas 1 april voor de kleine plevier.

Kleine plevier

Vogeldagboek.nl

Het Landje van Gruijters wordt als snackbar gebruikt. Door de hoge waterstand is daar volop voedsel te vinden. Maar als de ergste honger gestild is, dan worden de omliggende weilanden opgezocht om daar te broeden. Opvallens was wel dat veel grutto's begin juni weer terug waren

op hun foerageerlandje. Zij hadden een mislukt broedseizoen achter de rug, veel grutto's zijn er toch met onvoldoende conditie aan begonnen.

Opvetters en doortrekkers

Bontbekplevier

Foto: Frans van Lier

Het was bekend dat de uit Afrika terugkerende weidevogels het Landje van Gruijters gebruiken om op te vetten. Nu er al een aantal jaren ook in de zomermaanden geteld wordt, is het interessant te zien of de absolute aantallen en het aantal soorten in de zomer minder wordt. Dat blijkt niet het geval te zijn. Wel zijn er in kleine aantallen de typische voorjaarsgasten en -trekkers, zoals de bontbekplevier, de bonte strandloper, de IJlandse grutto en de Temmincks strandloper. In de nazomer komen daar andere soorten voor in de

plaats: de kanoet en de steenloper en ook van de watersnip zijn grotere aantallen alleen dan te verwachten.

Bijzondere waarneming

Het vermelden waard was het verblijf van een terekruiter van 27 mei tot 1 juni op het Landje van Gruijters. Apart om te zien dat één vogel 350 vogelspotters op de been kan brengen. De terekruiter zelf werd er niet koud of warm van. Andere ruiters die hier wel regelmatig worden waargenomen zijn de bosruiter de groenpootruiter en de zwarte ruiter. Ook kemphanen doen jaarlijks een paar keer dit voedselrijke landje aan.

Conclusies

Het Landje van Gruijters heeft een heel mooi vogelseizoen achter de rug met veel en bijzondere soorten. De koude in het vroege voorjaar hield in dat het voedselaanbod hier minder was dan andere jaren. Dat zag je terug in het matige broedsucces van de grutto's. Zeer bijzonder was wel het grote aantal kluten dat met succes gebroed heeft op het landje. Doorslaggevend voor de steltlopers is wel de regelbare waterstand met ondiep water en voldoende voedsel. Het waterpeil was half april al voldoende gezakt, zodat dit voorjaar maar liefst 24 soorten steltlopers het gebiedje aandeden. Maar ook in de zomer is een bezoek aan het Landje van Gruijters de moeite waard want dan komen er nog geregeld 16 verschillende soorten.

Wat stond er nog meer aan interessante artikelen in de vogelbladen?

Dutch Birding jrg. 36 (2) 2014. Tijdschrift voor Palearctische vogels. P. Simeonov et al. 'Roodhalgans: satellite tracking, ecologie en bescherming'. T. P. M. Fijen. 'Herkenning van vluchtroepen van oeverpieper en waterpieper'. C.S. Roselaar 'Zijn rubrifasciata kruisbekken van hybride oorsprong?' E.B. Ebels et al. 'Grote geelpootruiters in Hilversumse Bovenmeent en op N-Beveland, mei 2004/mei 2012'. Verder aanvullende gegevens over de vogels van Kazachstan, zeldzame steltlopers van Aruba en veel bijzondere vogels uit binnen- en buitenland. **Dutch Birding** jrg. 36 (3) 2014. Tijdschrift voor Palearctische vogels. S. Conrads, E.B. Ebels 'Lachsterns in N-W Europa'. deze populatie staat op de rand van uitsterven. R. Ayé et al. 'Himalayagieren in Iran 2007 en 2010'. S. Howel 'Titanstormvogeltje o.a. op Pitcairn Island'. E.B. Ebels 'Hoe Kaapverdische mussen verscheept werden naar Nederland'. M. Benders en G. Bakker 'Steppeklapekster op de Stuifdijk, Maasvlakte, Z-

Holland', mei 2014. R.E. v.d. Vliet raden iedereen sterk aan om een reis te boeken op een boot door het zuidelijke deel van de Stille Oceaan, niet alleen voor de albatrossen en de stormvogels, maar op eilanden als Pitcairn tref je niet schuwe vogels aan als de Zuidzeewulp en de tuamotustrandlopers.

Fitis jrg. 50 (1) 2014. VWG Zuid-Kennemerland. M. Reinboud 'De waarde van tuinvogeltellingen, waarnemingen zonder methodiek'. H. Verkade 'Strandreservaat Noordvoort: nuttig voor vogels!', Op de rustige delen van het strand boven Noordwijk worden beduidend meer bijzondere zeevogels, zoals de bonte en de drieteenstrandlopers, rosse grutto's, zilver- en bontbekplevier. C. van Deursen 'Valse Canadezen!', Foto's van een hybride brandgans x Canadese gans.

De Grauwe Gans jrg. 30 (1) mrt '14. Vogel- en natuurwacht Zuid-Flevoland. A. Liosi 'De kerkuil in Z-Flevoland'. 25 procent van de eerste broedsel mislukte, het aantal uitgevlogen jongen per nest

was met 2,18 zeer laag. A. Liosi. 'Kerkuil in de verdrukking door kastenkrakers'. Steeds vaker worden uilenkasten ingenomen door hollenduiven of kauwtjes. T. Eggenhuizen & I. Hagens. 'Broedsucces van Kleine Mantelmeeuw in Flevoland'. Door de vos verjaagd van de kuststrook, broedt deze soort nu veelvuldig op platte daken in het binnenland.

De Kieft jrg. 38 (1) mrt. '14. Vogelwacht Zaanstreek. B. v. Duin. 'Verslag weidevogelbescherming 2013'. Geteld werd in de Krommenieër Woudpolder-Noord: het aantal broedparen van de tureluur daalde hier in 2013 fors. R. Koeman. 'De verbrakking van de polder Westzaan'. Wat wordt verstaan onder verbrakking? Door water uit het Noordzeekanaal binnen te laten zal het chloridegehalte in lichte mate toenemen. Dat biedt de volgende voordelen voor de natuur: a) zeldzame veenmosrietlanden en vochtige heide krijgen een nieuwe impuls, b) het helpt mee om de polder open te houden, c) het is gunstig voor kenmerkende weidevogels, d) minder baggervorming. Redenen genoeg om als werkgroep polder Westzaan het plan te omarmen om de verbrakking in 2016 plaats te laten vinden. Ed Staats. 'Positieve ontwikkeling weidevogels en andere broedvogels in Oostzanerveld'. De grutto steeg van 109 ('06) naar 169 ex. in 2013 en ook de tureluur schommelde van 58 ('06) via 100 ('09) naar 89 territoria. Ed Staats. 'Frans Marswandelpad overgedragen aan SBB'. Voor wie nog nooit van dit pad gehoord heeft even een advies: ga voor de verandering eens met de trein naar Wormerveer. Links van de spoorlijn ligt een onvervalst stukje Hollands polderlandschap dat de plaatselijke vogelaars aanduiden als het Guisveld; de moeite waard wanneer je vogels wilt zien,. Dwars door dit gebied loopt dit in januari geopende wandelpad.

De Kruisbek jrg. 57 (2) apr '14. Vogelwacht Utrecht. H. Bokkers. 'Mussen in Leusden'. , mussen blijken niet te houden van park- of bosachtige woonwijken. Ook niet van moderne wijken met platte daken. Wat open landschap en huizen met tuinen en dichte ligusterhagen bieden volop schuil- en nestelgelegenheid voor de huismus. B. Hermans. 'BVI² in Nieuw Wulven. Dit bos ligt bij Houten. Volop Bosrietzangers, grasmussen en kleine karekieten hier. N. v. Duivendijk. 'Tjiftjaf en fitis', verschil moet er zijn, maar hoe zie je dat? Let vooral op de langere, slanke vleugel van de fitis. In vogeltermen heet dat *handpenprojectie*: hoe ver steken de langste vleugelveren uit voorbij de rest van de van de vleugel. Bij de fitis is die handpenprojectie 80 tot 100%, terwijl de tjiftjaf hooguit 50% haalt. De

tjiftjaf maakt daardoor een wat dikkere indruk. Raadpleeg je vogelgids en let naast op het geluid ook op het koppatroon met de duidelijke oogring van de tjiftjaf; en let op de pootkleur, waarbij de tjiftjaf altijd wat donkerder pootjes en tenen heeft.

Vogelnieuws jrg. 27 (1) mrt 2014. Vakblad voor vogelbeschermers. A. de Jong en E.v. Winden 'Pontische meeuw: de opmars van een uitdagende soort. L. Holtjer 'Jaar van de spreek, hoe kan je meetellen?' A. Boele en E.v. Winden 'Veel zwarte ibissen in 2012 en 2013'. R. Buiten portretteert Olaf Klaassen, coördinator van vogelslaapplaatsen bij Sovon. 'De avondschemer is de mooiste tijd om te vogelen'. H.v. Diek en J. Altenburg 'Atlasproject halverwege: raaf voor het voetlicht'. S. Deuzeman. 'Broedsucces in Constant Effort Sites in 2013'. Het CES-project geeft door jongen van 28 zangvogels te vangen en te ringen direct na het broedseizoen al een beeld van aantallen, broedsucces en overleving. J. Stahl et al. 'Beheer van zomerganzen in Utrecht', een moeilijk dilemma want met afschot beperk je tijdelijk wel het aantal maar het groeipotentieel blijft onaangetast. Het effect is verder moeilijk meetbaar, omdat de verzamelde gegevens van afschot zeer versnipperd bewaard worden.

Vogels + jrg. 1 (1) voorjaar 2014.

Vogelbescherming Korte berichten 'Diclofenac, een ontstekingsremmer, wordt veelvuldig op vee toegepast'. De gierenpopulatie in Z-O Azië is hierdoor in korte tijd met 99% gereduceerd. R. Buiten 'Tijdelijke natuur, een impuls voor de biodiversiteit'. R. Buiten 'Wat moet een grutto met EU-landbouwbeleid?' Weinig is het antwoord, de natuur komt er weer bekaaid af, van vergroening komt niks terecht. R.v. Beusekom. 'Tureluur, vergeleken met de grutto deed de tureluur het nog lang goed in onze graslanden'. J. Harder 'Zo bouw je een oeverzwaluwbroedwand'. R. v. Beusekom. 'Grauwe klauwier vecht zich terug op militair oefenterrein'.

Onze Waard jrg 45 (1) mrt '14. Natuur- en vogelwacht De Alblasserwaard. P. Bieren 'Boomklever krijgt vaste voet als broedvogel'.

De hier besproken tijdschriften zijn er voor alle leden van onze Vogelwerkgroep. Nieuwsgierig geworden naar een van de zeer beknopt samengevatte artikelen? Neem op een lezingavond even contact op met een van de bestuursleden, of met Paul Keuning 06-128415448

² BVI is de afkorting voor broedvogelinventarisatie

Programma

Zaterdag 12 juli: Groene Jonker, o.l.v. Antje van Slooten en Peter Jansen. Vertrek 07.00 uur vanaf NS-station Bussum Zuid. Eindtijd ongeveer 13.00 uur.

De Groene Jonker is een voormalig agrarisch gebied bij Zevenhoven, waar om de Nederlandse wetlands te versterken Natuurmonumenten in 2008 nieuwe natuur ontwikkelde. Een schitterend plas-dras gebied met vele slikjes, riet- en grasland en een pioniersvegetatie van verschillende soorten bloemen en planten. Moeras- en weidevogels komen er om te rusten en te foerageren. Zeldzaamheden als het kleinst waterhoen en een aantal Rode Lijstsoorten, waaronder zwarte stern, en porseleinhoen komen er tot broeden en de kans ze te ontdekken met hun jongen behoort tot de mogelijkheden. De wandelroute leidt ons langs verschillende mooie plekjes waar we op relaxte manier al kijkende de tijd zullen doorbrengen.

Zondag 17 augustus: Huizer Pier, o.l.v. Peter Jansen

Vertrek 07.00 uur parkeerterrein bij de Haven van Huizen en de pier. We zijn om ongeveer 11.00 uur weer terug. Bezoek aan de pier met zicht op de vooroever en de eilandjes in het Gooimeer en een wandeling langs de moerasvegetaties langs het Gooimeer naar het uitkijkpunt de Aalberg zodat we mooi zicht op het Gooimeer verkrijgen. Diverse eenden, zwanen en fuutachtigen zullen te zien zijn. Via het bos gaan we terug.

Zondag 24 augustus Zuid kant Harderbroek en Flevopolders, o.l.v. Arnold Top. Voor plaats en tijd van vertrek: zie de nieuwsbrief en/of de website t.z.t.

Donderdag 18 september: lezing over sterns

Aanvang 20.00 uur, infoschuur Lezing over de Sterns op Griend en in Afrika door Jan Veen.

3 t/m 5 oktober Najaarsweekend Vlieland

De locatie is Vlieland geworden, omdat er in Zeeland geen beschikbare goede locatie kon worden gevonden. Nadere informatie volgt.

Donderdag 16 oktober: lezing. Thema: Lepelaars in het Waddengebied.

Aanvang 20.00 uur, infoschuur.

Zondag 19 oktober: excursie Corversbos. Thema vogeltrek, o.l.v. Fred van Klaveren.

Vertrek: 07.30 uur vanaf Parkeerplaats Algemene Begraafplaats Beresteinseweg, ter hoogte van woonboten. We vertrekken op tijd. Afhankelijk van het weer duurt de excursie tot ca 10.30 uur. Vogeltrek en contactroepjes met uitleg van Fred van Klaveren op de akkers van het Corversbos. Vanaf deze locatie kunnen veel trekvogels worden waargenomen. In oktober zijn dit vooral ganzen, kieviten, leeuweriken, lijsters en vinken. Kans op slechtvalk, boomleeuwerik, appelvink en andere doortrekkers en eerste wintergasten. We staan stil, dus evt. stoeltje mee, brood en drinken en warme kleding. Vergeet je kijker/telescoop niet!

Zondag 2 november Oostvaarders plassen, o.l.v. Antje van Slooten en Peter Jansen.

Vertrek 9.00 uur NS-station Bussum Zuid.

Oostvaardersplassen, altijd spannend, hoe is het weer, hoe zijn de wegen, mogen we er wel of niet wandelen. Toch valt er altijd veel te zien, veel overwinterende eenden, ganzen, zwanen, een enkele ruigpootbuizerd, wulpen, maar ook kans op een goudhaantje, kleine bonte specht, klapekster en met een beetje geluk de zearend. Beleef de nieuwe natuur!

Donderdag 20 november: ALV.

Na de ALV geeft Dick Jonkers een lezing over het zwaluwenwerk van de Vogelwerkgroep.

Aanvang 20.00 uur, infoschuur.

Zondag 30 november Biesbosch, o.l.v. Poul Hulzink en Arnold Top.

We starten om 9.00 uur NS station Bussum Zuid en zijn naar verwachting omstreeks 15.00 uur terug. Aan de randen van de oorspronkelijke Biesbosch, een uitgebreid stelsel van graslandpolders, wilgengrienden, rietzomen en krekken, zijn en worden diverse akkerbouwpolders onder water gezet. Het doel is waterberging

bij hoog water in de winter en het vroege voorjaar. Onze veiligheid dus! Dit levert aantrekkelijk broed-, verblijf- en overwinteringsgebied op voor veel soorten watervogels. Ook is er grote kans op diverse roofvogels waaronder de zeearend. We zullen de 'vernatte' polders Maltha en de Noordwaard in de Brabantse Biesbosch bezoeken. Dan steken we de Nieuwe Merwede over met de pont bij de Kop van 't Land en bezoeken het natuurproject Tongplaat in de Dordtsche Biesbosch.

Zaterdag 13 december Eempolders, o.l.v. Peter Jansen en Piet Spoorenberg
Fietsen vanaf de theetuin om 9.00 uur, rondje door Eempolders en langs het Eemmeer.
Wintergasten in polder en op het zoete water. We zijn om 13.00 uur weer terug.

Voorwaarden deelname excursies

Excursies

De in het programma aangekondigde excursies zijn, tenzij uitdrukkelijk anders vermeld, bedoeld voor leden en huisgenootleden van de Vogelwerkgroep. Aanmelding vooraf is niet nodig, tenzij dit expliciet is aangegeven. Het meenemen van introducés ter kennismaking met de activiteiten van de Vogelwerkgroep is alleen toegestaan nadat de coördinator van de subgroep Excursies hiervoor toestemming heeft gegeven. U wordt dringend verzocht geen kleine kinderen en geen honden mee te nemen.

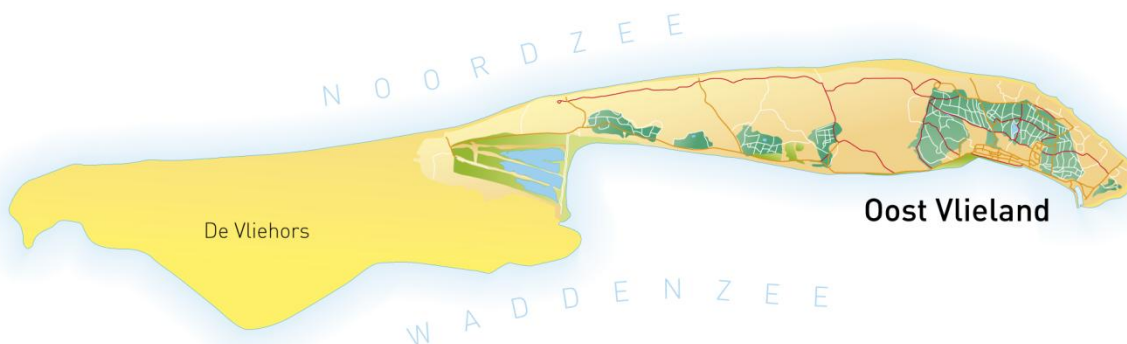
Een excursie binnen ons werkgebied vertrekt vanaf de plaats c.q. het natuurgebied waar deze wordt gehouden. De juiste plaats staat in het programma vermeld.

Bij excursies buiten ons werkgebied wordt vertrokken vanaf NS-station Bussum Zuid (aan de zijde van het Bastion Hotel), tenzij anders vermeld. Er wordt gestreefd naar het gebruik van zo min mogelijk auto's. Leden die niet over een auto beschikken kunnen vanaf dit verzamelpunt meerijden. Het is gebruikelijk dat de autokosten met de eigenaar/berijder worden verrekend. Van deelnemers aan de excursie wordt verwacht dat zij vóór de aangegeven tijd aanwezig te zijn, zodat op tijd vertrokken kan worden.

In principe gaan excursies altijd door. In sporadische gevallen (bijvoorbeeld als gevolg van extreme weersomstandigheden) vervalt een excursie of wordt deze doorgeschoven naar een andere datum. Wijzigingen op korte termijn worden (tot een dag voor de excursie) in het programma op onze website www.vwggooi.nl vermeld. Het programma op de website is leidend ten opzichte het programma in De Korhaan.

Weekends en excursies waarvoor betaald moet worden.

Indien betaald moet worden voor een excursie of voor een excursieweekend dienen de deelnamekosten altijd volledig te worden betaald. Bij de aankondiging wordt een datum genoemd waarvoor betaling dient te hebben plaatsgevonden. Deze deadline voor betaling is ongeveer tussen 6 en 8 weken voor het betreffende weekend of excursie. De volgende annuleringsregeling is van toepassing. Bij afmelding tot 4 weken voor het begin van een weekend of excursie waarvoor betaald moet worden, wordt 75% terugbetaald, bij 3 weken 50% en bij 2 weken 25% en bij 1 week 0%.

De favoriete vogelplek van Paul Keuning

Waar?

De Postiljonheide lijkt wel de nationale hondenuitlaatplek, schoenen uitdoen bij thuiskomst, alsjeblieft! Het is een bosgebiedje van maar 37 hectare vol afwisseling. Er zijn stukken heide, bos en witte zandverstuivingen. Daar heeft hotel De Witte Bergen zijn naam aan te danken.

Waarom daar?

Hier doe ik nestkastcontroles. Natuurlijk zijn de meeste kasten bezet door de pimpel- en koolmezen. Leuk als er in enkele kasten toch ook een boomkleverpaar kruipt, te herkennen aan het nestmateriaal dat uit honderden schilfertjes dennenschors bestaat.

Het is helemaal prachtig als in een enkel kastje de bonte vliegenvanger gaat broeden, zoals in het kastje tegen de berkenboom, waarmee ik hier vereeuwigd ben. Er werden zes eitjes gelegd, maar in de natuur loopt niet alles volgens draaiboek. Deze eitjes lagen na vier weken nog steeds koud in het nest, het nest was dus verlaten. Het is speculeren waardoor dat kwam: waren er predators? Werd het op de zonnige dagen te warm in de kast? Is één van de ouders gepakt door een sperwer?

Er is altijd veel belangstelling van hondeneigenaren voor mijn bezigheden wanneer ik, staand op het laddertje, de broedresultaten bekijk en noteer. Dus

voorlichting over de meest gunstige broedplek, over de minder bekende holenbroeders, dat hoort er allemaal bij de controles in zo'n druk bos.

Hoe vaak?

Wekelijks in het voorjaar.

Ook in andere jaargetijden kom ik er wel, maar steeds doelgericht. Bijvoorbeeld voor kleine reparaties aan de kasten. Er gaat wel eens een dakhaakje los, of de grote bonte specht heeft een gat gehakt in de zijkant van de kast.

De spannendste controle is de avondcontrole op een rustige avond in februari. De nestkasten zijn dan druk bezet door slaapgasten. Mooi om in het donker met het lampje op je voorhoofd zo'n slapende mees of boomklever te bespieden. De nestkast biedt beschutting en het is er warmer dan zomaar in een boom! Vaak is de vogel die 's winters in de kast overnacht, ook de vogel die er in het voorjaar in gaat broeden. Zomaar dwalen door het bos, daar gun ik me de tijd niet voor.

Alleen of samen?

De controles doe ik alleen, wel met het besef dat deze registraties deel uitmaken van een lange reeks van zeker al vijftig jaar. Uit de gezamenlijke controles kunnen wetenschappers belangrijke conclusies trekken. Veranderingen in eerste eidatum, de legselgrootte en eventuele tweede broedsels zeggen iets over de conditie van de vogels en ook over opwarming van de aarde, dus over klimaatverandering.

Voor de verspreiding van de vogels ben je aangewezen op ringgegevens en dus bel ik Pascal Gijsen om de bijzondere soorten door te geven. Controleren doe je alleen, maar je bent wel onderdeel van een netwerk.

Foto: Hermien van Daal